

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

TARİH

10. SINIF

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

TARİH

10. SINIF

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • ...
YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ • ...

TELAFİ EĞİTİMİ
TARİH 10. SINIF

ISBN ...

Basım Adedi ...

Yazar
KOMİSYON

Türkçe yayın hakları MEB, 2023

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Baskı ...

Sertifika No. ...

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

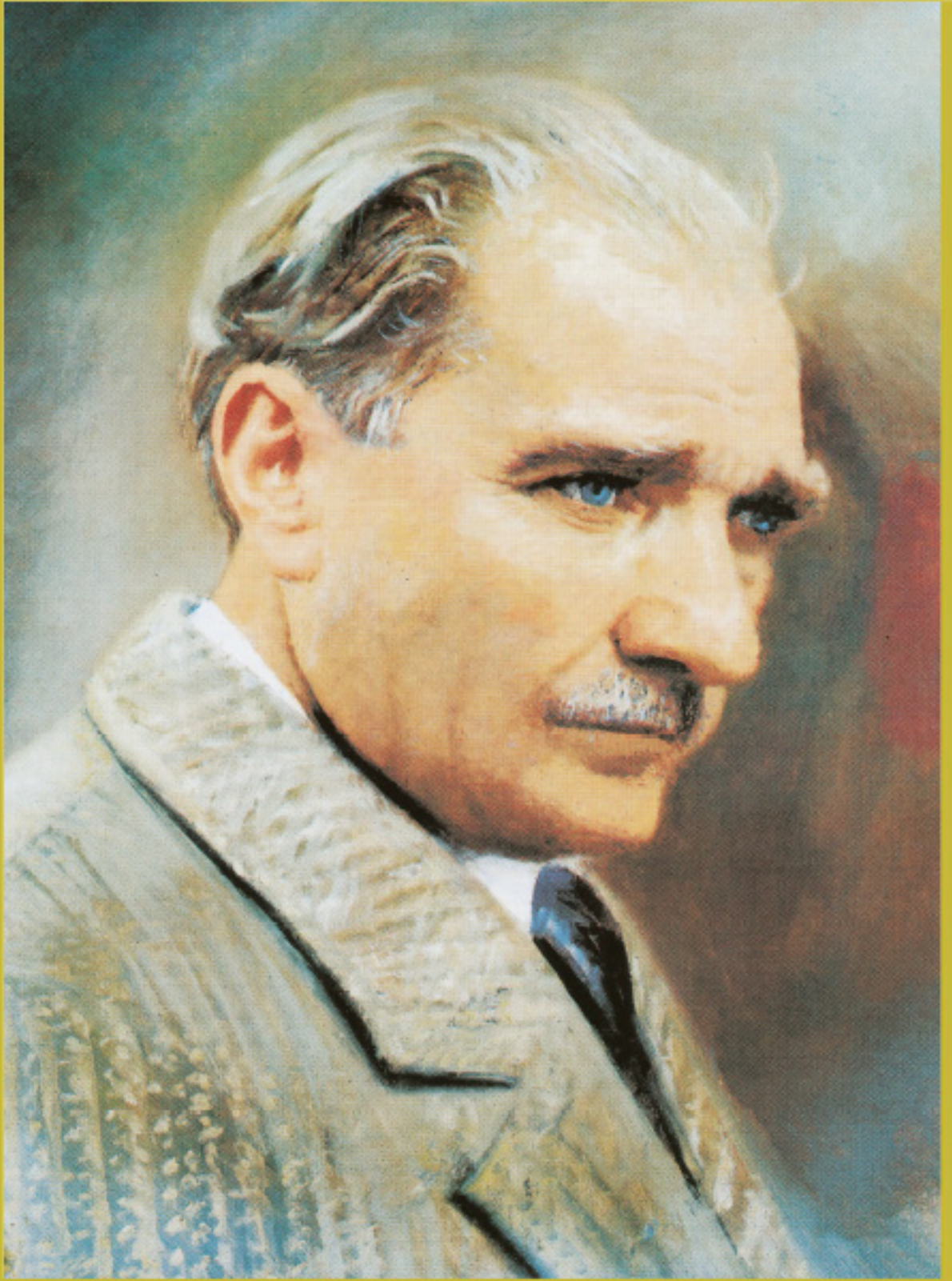
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ÖN SÖZ	7
BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ	8
DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)	20
SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	40
KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ	48
CEVAP ANAHTARI	62

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Millî Eğitim Bakanlığı olarak her koşulda eğitim ve öğretimin devamlılığını sağlamak için gerekli tedbirleri almaktayız. Ülkemizde yaşanan deprem nedeniyle bazı illerimizde eğitim öğretime ara verilmiştir. Bu kapsamda deprem felaketinin eğitim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, öğrencilerin akademik becerilerini geliştirmek, eksik oldukları konuları telafi etmek amacıyla eğitimde fırsat eşitliği ilkesini temel alarak öğrencilerimize yönelik telafi eğitimleri başlatılmıştır.

Eğitim öğretime ara verilen 2022-2023 eğitim öğretim yılının ikinci döneminden başlamak üzere derslerde işlenemeyen konu ve kazanımlar tespit edilmiştir. Bu kazanımların kısa bir süre içinde verilebilmesi, öğrenmenin kalıcı olabilmesi, sonraki öğrenmeleri destekleyebilmesi adına öğretim yöntem ve teknikleri çerçevesinde beceri temelli etkinlikler hazırlanmıştır. Bu etkinlikler, konu içeriğine uygun becerilerin kazandırılması amacıyla tasarlanmıştır. Etkinlikler basitten karmaşığa doğru sıralanmıştır.

Telafi Eğitimi kitabında yer alan etkinliklerin hem bireysel hem de grupta yapılabilmesi, bazı etkinliklerin de iş birliğine dayalı olması farklı becerilerin kazandırılmasını sağlamaya yöneliktir.. Etkinlikler, farklı becerileri geliştirmeye uygun olarak hazırlanmış gibi birçok etkinlik günlük yaşamla ilişki kurularak ve öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde oluşturulmuştur. Bu telafi sürecinde kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağlamak adına etkinliklerde öğrencilerin sürece aktif katılması da öncelenmiştir.

Telafi sürecinde bu kaynakların sizlere faydalı olması dileğiyle...

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

10. SINIF

4. ÜNİTE

BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

- 10.4.2. Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemîye ve seyfiye sınıflarının birlikteliğine dayalı yapısını analiz eder.
- 10.4.3. Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder.

4. ÜNİTE > BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI MEDENİYETİ

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
1	10.4.2.	OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	12
2	10.4.2.	DEVLET ADAMLARI	14
3	10.4.3.	SANATA YANSIYAN İZLER	16
4	10.4.3.	TOPLUMSAL HAYATIN AYNASI: MİMARİ ESERLER	18

4. ÜNİTE > Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti

Kazanım 10.4.2: Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemîye ve seyfiye sınıflarının birliğine dayalı yapısını analiz eder.

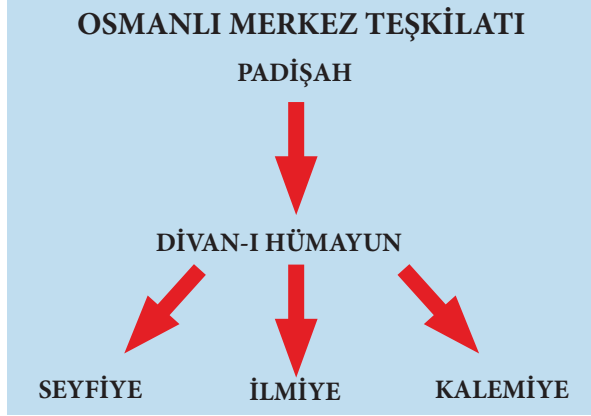
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI	🕒	20 dk.
Amacı	Osmanlı devlet idaresinin birbirini tamamlayan seyfiye, ilmiye ve kalemîye sınıflarının yapısını açıklayabilme.	👤	Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metni ve görselleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

DİVAN-I HÜMAYUN

Ehl-i örf mensubu olan vezir-i azam, padişah adına Divan-ı Hümayuna başkanlık yapmaktaydı. Divan-ı Hümayunda görüşülerek alınan kararları padişaha sunar, onun emir ve onayını alırdı. Divan-ı Hümayunda ülkenin genel yönetimi ile ilgili doğrudan kararlar alındığı gibi taşrada çözümlenmemiş konularda da son kararlar verilirdi. Ayrıca bir kimse, ilk başvurduğu mercide hakkını alamadığı kanaatine vardığında Divan-ı Hümayuna başvurabilirdi. Divan, en üst mahkeme olarak sorunu çözümlerdi. Devletin merkez yönetim ve karar organı olan ve aynı zamanda da en yüksek mahkeme konumunda bulunan Divan-ı Hümayun'a Fatih dönemine kadar padişahlar bizzat başkanlık yapmışlardı. Halk arasındaki anlaşmazlıkları çözmek ve hukukî davalara bakmak üzere yargı yetkilerini ise kadılara devretmişlerdi.

SEYFİYE

Divan-ı Hümayunda padişahın yürütme (icrâ) yetkisini üstlenmiş bulunan üyelere ehl-i örf veya ehl-i seyf denirdi. Bunlar vezirlerdi ve kendi aralarında rütbece sıralanırlardı. Padişahın vekili ve onun adına devleti yöneten birinci vezire, vezir-i azam veya daha sonraki dönemlerdeki ismiyle sadrazam adı verilirdi.

İLMİYE

Padişahın yargı gücünü uygulayanlara ise ehl-i ilim denirdi. Divanda kazaskerlerce temsil edilen ve şeyhülislamın da aralarında bulunduğu ilmiye sınıfı mensupları kaza (yargı), tedris (öğretim) ve iftâ (fetva) görevlerini yerine getirirlerdi.

KALEMİYE

Devletin bürokrasi ve maliye işleri, ehl-i kalem sınıfına mensup olan nişancı ve defterdarların görev alanını oluştururdu.

Görsel 1: Divan-ı Hümayun toplantısı

1. Divan-ı Hümayun aynı zamanda bir yargı organıdır.” yargısını metindeki hangi bilgilerle destekleyebilirsiniz?

2. Divan-ı Hümayun toplantısına seyfiye sınıfından üyeler katılmazsa sizce hangi sorunlar ortaya çıkabilir?

3. Fatih döneminden itibaren Divan-ı Hümayun toplantılarına sadrazamlar başkanlık etmeye başlamıştır. Padişah isterse kasr-ı adl denilen bölümden divan toplantılarını takip edebilirdi. Buna göre padişahın Divan-ı Hümayun toplantılarını takip etmesinin etkileri sizce neler olmuştur?

4. Yapılacak bir seferin hazırlığında mali durum ile ilgili görüşleri hangi sınıftan divan üyesi belirtir?

5. Metinde seyfiye, ilmiye ve kalemiye sınıfı ile ilgili verilen açıklamalardan yola çıkarak aşağıdaki tabloda verilen görevlilerin hangi sınıftan olduklarını işaretleyiniz.

	Seyfiye	İlmiye	Kalemiye
Kadı			
Müftü			
Divan Kâtipleri			
Müderris			
Beylerbeyi			
Defter Emini			
Kubbealtı Vezirleri			

4. ÜNİTE > Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti

Kazanım 10.4.2: Osmanlı devlet idaresinin ilmiye, kalemiye ve seyfiye sınıflarının birlikteliğine dayalı yapısını analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	DEVLET ADAMLARI	🕒	20 dk.
Amacı	Osmanlı merkez teşkilatının yapısını kavrayabilme.	👤	Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metni ve görselleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

1. Yukarıda görselleriyle birlikte verilen açıklamaların hangi devlet görevlisine ait olduğunu yazınız.

2. Görsellerden ve açıklamalardan yararlanarak Osmanlı merkez teşkilatındaki görevlileri aşağıdaki tabloya yazınız.

Seyfiye (İdari ve askeri işleri yürütür)	İlmiye (Hukuk, din ve eğitim işlerini yürütür)	Kalemiye (Mali ve bürokratik işleri yürütür)
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

3. Kutadgu Bilig’de hükümdara şu öğütler verilir: “İnsanların en seçkini, akıllı ve tam bilgili olanını halka âmir tayin et. Ey bey, işi işin ehline, işe yarayana, hareketi doğru ve dürüst olana ver”.

Buna göre Osmanlı Devleti’nde padişahın seyfiye, ilmiye ve kalemiye sınıfının üyelerini seçerken nelere dikkat etmesi gerektiği söylenebilir?

4. Osmanlı Devlet idaresini oluşturan seyfiye, ilmiye ve kalemiye sınıflarının işbirliği içerisinde çalışmaması durumunda karşılaşılabilecek sorunlar sizce neler olabilirdi? Örneklerle açıklayınız.

4. ÜNİTE > Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti

Kazanım 10.4.3: Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	SANATA YANSIYAN İZLER	🕒 20 dk.
Amacı	Geleneksel Türk el sanatları örnekleri üzerinden Osmanlı Devleti'ndeki sosyal ve kültürel hayatta meydana gelen değişimleri analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metni ve görselleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Görsel 1

Görsel 2

Görsel 3

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 6

Görsel 7

Görsel 8

Görsel 9

OSMANLI SÜSLEME SANATLARI

Sanat eserleri, bir toplumun geçmişine ışık tutan en önemli sosyal hayat göstergeleridir. Geçmiş dönemlerin yaşantısı, sınıf yapısı, ekonomik düzeni, kültürel özellikleri, eğlence-yemek kültürü, yönetim tarzı, saray çevresinin alışkanlıkları vs. sanat eserlerinde ve bunlar üzerinde yapılan işlemecilikle çok rahat bir şekilde anlaşılmaktadır. Toplumdaki sosyo-kültürel mirası ve zaman içerisinde meydana gelen değişimleri de sanat eserlerinden öğrenebilmek imkânı mevcuttur.

En önemli Osmanlı sanatlarından biri olan minyatür sanatının kökleri Uygurlara kadar uzanmaktadır. Osmanlı sanatçıları her türlü olayı anlatmak için bu sanat türünü kullanmışlardır. Bu olaylar; çeşitli sosyal hadiseler, devrin çalkantıları ve savaşlar şeklinde olmuştur. Minyatürlerde tabiat sevgisinin hâkim olduğu görülebilmektedir. Portre resimleri, tarihi konular ve saray hayatına ait sahneler, şehir ve kale manzaraları Osmanlı minyatürçülüğünde karakteristik eserlerde temel konular olarak işlenmiştir. Osmanlı minyatürleri, kompozisyon şemalarında ve arka plandaki manzaralarda İranda yerleşmiş olan bazı geleneklere bağlı kalmakla beraber esas itibarıyla realist bir görüşle yapılmıştır. Resimlerde sınırlı imkânlarla gerçek olaylar mümkün olduğu kadar canlandırılmıştır. Tarihî olayların ancak birer defa tasvir edilmesi yüzünden tiplerin yaratılması ve geliştirilmesi imkânı olmamış ve Osmanlı minyatüründe çok belirli bir üslup da yaratılamamıştır. Minyatürlerde renk olarak genellikle kırmızının hâkimiyetindeki parlak ve canlı renkler kullanılmıştır.

Mustafa Talas; Numan Durak Aksoy, Osmanlı Süsleme Sanatlarının Türk Kültür Tarihi Ekseninde Değerlendirilmesi. (Metin düzenlenerek alınmıştır.)

1. Yukarıda verilen görsellerin hangi sanat dalına ait olduklarını yazınız.

Görsel 1:	Görsel 2:	Görsel 3:
Görsel 4:	Görsel 5:	Görsel 6:
Görsel 7:	Görsel 8:	Görsel 9:

2. Görselleri ve metni incelediğinizde Osmanlı Devleti'nin sanat anlayışıyla ilgili nasıl bir yorum yapabilirsiniz?

3. Bir toplumun sanat eserleri incelendiğinde o toplumla ilgili hangi konularda bilgi sahibi olunabilir?

4. Osmanlı dönemindeki minyatür sanatı ile günümüz fotoğraf sanatını karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?

5. Görsellerde verilen sanat dallarından hangileri günümüzde de varlığını sürdürmektedir?

6. Geleneksel Türk el sanatlarıyla uğraşmak isterseniz hangi sanat dalını seçerdiniz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

4. ÜNİTE > Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti

10.4.3: Osmanlı coğrafyasındaki bilim, kültür, sanat ve zanaat faaliyetleri ile bunlara bağlı olarak sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TOPLUMSAL HAYATIN AYNASI: MİMARİ ESERLER	🕒 20 dk.
Amacı	Mimari eserler aracılığıyla sosyal hayatta meydana gelen değişimleri analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

*Aşağıda verilen metni ve görselleri dikkate alarak soruları cevaplayınız.***KLASİK DÖNEM OSMANLI MİMARİSİ**

Osmanlı mimarisi, Osmanlı toplumsal yapısının aynası gibidir. İnsanların günlük gereksinimlerinin karşılandığı yerler olan yapılar, o toplumun örgütlenme biçimi, kurumları, sosyal ve kültürel yapısı, ekonomisi ile ilgili veriler sağlar. Yapı tipleri, insanların barınma, eğitim, savunma, ticaret, ibadet gibi işlemleri nasıl gerçekleştirdiği hakkında bilgi verir. Yapı malzemesi, süslemesi ve işçilik, toplumun ekonomik düzeyini belirlerken imparatorluğun değişik coğrafi bölgelerindeki fiziksel koşulları da gündeme getirir. Yapı planları bu coğrafi koşulları ve bölgesel özellikleri yansıtırken kimi yerlerde Osmanlı öncesi var olan birikimleri de Osmanlı üslubu içine katar. Böylece yapıların incelenmesi hem mimari bakımdan hem de Osmanlı toplumunda görülen kurumlar ve bunlarda oluşan değişiklikler hakkında bilgi verir.

Osmanlı mimarisi, Osmanlı Beyliği'nin 1299 yılında oraya çıkmasından, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihe kadar imparatorluğun kapladığı tüm coğrafi alanlarda bulunur. Günümüzde ise Osmanlı mimari örnekleri ve maddi kültür verileri, imparatorluğun dağılması sonucu ortaya çıkan yaklaşık 30 ulus devletin topraklarında görülebilmektedir. Bu ülkeler şunlardır: Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Makedonya, Bosna-Hersek, Cezayir, Tunus, Libya, Kıbrıs, Mısır, Yemen, Etiyopya, Macaristan, Irak, İsrail, Ürdün, Lübnan, Moldavya, Filistin, Ukrayna, Romanya, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye, Türkiye. Osmanlı mimarisinin en görkemli örnekleri ise, imparatorluğun başkenti olan İstanbul'da bulunmaktadır.

Osmanlı mimarisinde ve kent dokusunda külliyelerin yapımı, yeni mahallerin oluşumunu sağlamıştır. Dinî, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılayacak alt yapı kuruluşlarını barındıran bu külliyeler, çevrelerine yeni nüfusun yerleşmesini kolaylaştırmaktaydı. Bu alt yapının sağladığı kolaylıklar, kente yerleşimi çekici kılarken zorunlu göç olgusuyla gelenlere de hazır bir fiziksel çevre oluşturmaktaydı. Külliyeler, kurucusunun adıyla anılmakta ve genellikle de mahalleye adını vermektedir.

Filiz Yenişehirlioğlu, Klasik dönem Osmanlı Sanatı. (Metin düzenlenerek alınmıştır.)

Görsel 1: Ulu Cami (Bursa)

Görsel 2: Koza Han (Bursa)

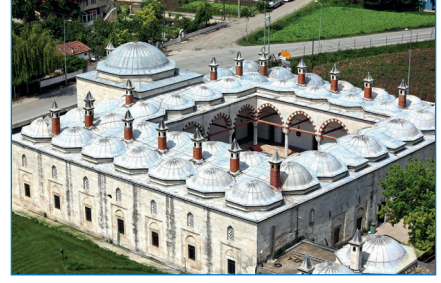
Görsel 3: Süleyman Paşa Medresesi (Bursa)

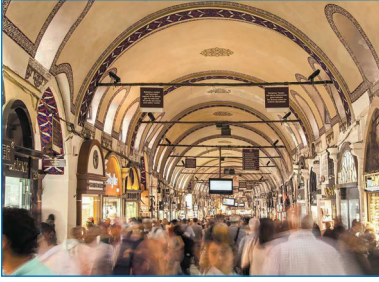
Görsel 4: Hacı Özbek Cami (İznik)

Görsel 5: Rüstem Paşa Kervansarayı (Edirne)

Görsel 6: II. Bayezid Külliyesi (Edirne)

Görsel 7: Kapalıçarşı (İstanbul)

Görsel 8: Süleymaniye Cami ve Külliyesi (İstanbul)

Görsel 9: Topkapı Sarayı (İstanbul)

1. Görsellerdeki şehirlerin Osmanlıdan önce Bizans'ın egemenliğinde bulunduğu göz önüne alınarak buralarda meydana gelen değişimler hakkında neler söylenebilir?

2. Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine ait mimari eserlerin Bursa, Edirne ve İstanbul'da daha çok bulunmasının sebepleri sizce nelerdir?

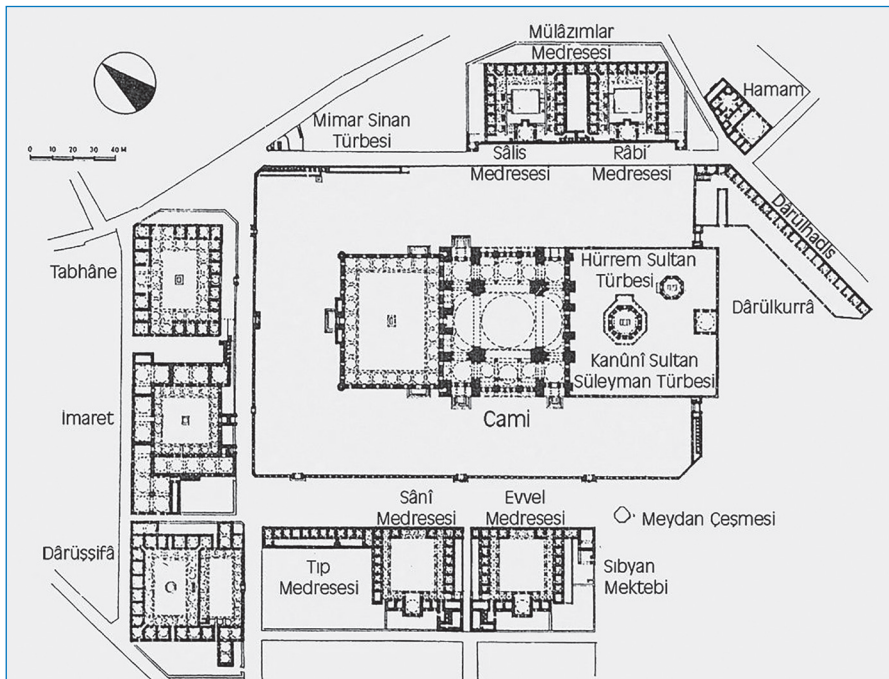
3. Osmanlı Devleti'nin fethettiği bölgelerde yapılan mimari eserlerin belirlenmesinde hangi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir?

4. Günümüzde Osmanlı Devleti'ne ait mimari eserlerin görülebileceği ülkeleri harita üzerinde gösteriniz.

Harita 1: Osmanlının Kültürel İzleri

5. Aşağıdaki Süleymaniye Cami ve Külliyesine ait mimari planı incelediğinizde hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

Görsel 10: Süleymaniye Cami ve Külliyesi'nin mimari planı

This image shows a full page of blank graph paper. The grid consists of thin, light gray horizontal and vertical lines that intersect to form small squares across the entire surface. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

10. SINIF

5. ÜNİTE

DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

- 10.5.2. İstanbul'un fetih sürecini sebepleri ve stratejik sonuçları açısından analiz eder.
- 10.5.3. Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder.
- 10.5.5. Kanuni Döneminden itibaren Osmanlı Devleti'nin eriştiği olgunluğu siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı açısından açıklar.
- 10.5.7. Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

5. ÜNİTE > DÜNYA GÜCÜ OSMANLI (1453-1595)

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
5	10.5.2.	İMPARATORLUĞUN DOĞUŞU	24
6	10.5.2.	İSTANBUL'UN FETHİ VE ÖNEMİ	26
7	10.5.3.	OSMANLI VE TÜRK-İSLAM DÜNYASI	28
8	10.5.3.	HALİFELİK VE TÜRK-İSLAM DÜNYASI	30
9	10.5.5	OSMANLININ KLASİK DÖNEMİ	32
10	10.5.5	OSMANLILAR ZİRVEDE	34
11	10.5.7	TİCARETİN ROTASI	36
12	10.5.7	OSMANLI DEVLETİ'NİN TAKİP ETTİĞİ KARA VE DENİZ POLİTİKALARI	38

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.2: İstanbul'un fetih sürecini sebepleri ve stratejik sonuçları açısından analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı-Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	İMPARATORLUĞUN DOĞUŞU	🕒 20 dk.
Amacı	İstanbul'un Fethi'nin sebeplerini, fetih sürecini ve fethin stratejik sonuçlarını kavrayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metni ve görselleri göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

DÜŞTEN FETHE İSTANBUL

Stratejik konumu, eşsiz güzelliği ve dinî kimliğiyle, şairlerin şiiri, seyyahların hasreti, din-darların duası, milletlerin hayali, imparatorların, kralların, hanların, hakanların, sultanların düşüyü İstanbul... Fatih Sultan Mehmet'e kadar kimsenin gerçekleştiremediği bir düş...

Hiçbir şehir İstanbul gibi övgüye ve ona duyulan arzuya mazhar olamamıştır. Olağanüstü tasvirlerle, efsanelere, hikâyelere, şiirlere, şarkılara konu olan başka bir şehir yoktur.

Son hücum... Şehrin de, Bizans'ın da, Sultan'ın da, Osmanlının da geleceğini belirleyecekti. Herkes için bir varlık ve yokluk mücadelesiydi son hücum...

O gün 29 Mayıs 1453'tü...

O gün Konstantiniyye fethedildi... Konstantinopolis'in düşüşü. İstanbul'un fethi dünya tarihini derinden etkileyen, Doğu'da ve Batı'da büyük yankı uyandıran, tarihin akışında rol oynayan, "çağlar arası" geçiş belirleyecek kadar önemli bir olaydır. Fetih, Avrupa için bir hü-zün ve acı bir ağıttır... Avrupalılar, İstanbul'un Türklerin eline geçmesini Romalıların Kudüs'ü yakıp yıkması, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi ve dünyanın sonu gibi insanlık tarihindeki büyük felaketlerden birisi olarak algıladı...

Papa V. Nicolas, "Hıristiyanlığın utancıdır bu!" diye bağırıyordu. 12 Temmuz 1453 tarihli mektubunda şöyle yazıyordu:

"Türklerin kılıcı şimdiden tepemizde asılı duruyor. Karadeniz şimdiden bize kapandı. Eflak şimdiden Türklerin elinde. Sırada Macaristan ve Almanya var...". Bu ağıt ve haykırış bazı Avrupa ülkelerinde hâlâ devam eder, 29 Mayıs-larda kiliselerde ayinler düzenlenir...

İstanbul'un fethi, Osmanlı Devleti'nin geleceği açısından büyük önem taşıyordu. Siyasî, stratejik, güvenlik ve iktisadî şartlar fethi zaruri kılıyordu. İstanbul, Rumeli ve Anadolu'daki Osmanlı topraklarının ortasındaydı. İki yakadaki Osmanlı güçlerinin irtibatını daima engelliyordu. Fetihle Anadolu ve Rumeli birleşecek, Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyeti kuvvetlenecekti. Genç padişah, İstanbul Boğazı'na hâkim olmadıkça kendi devletinin hiçbir zaman emniyet altında olamayacağını biliyordu. Bir savaş durumunda Anadolu'dan Balkanlara asker geçirmek gerektiğinde ciddi sıkıntılar yaşanıyordu. Bizans imparatorları her fırsatta problem çıkarıyor, Osmanlılar aleyhine Avrupalıları ve Anadolu beyliklerini kışkırtıyor, Haçlı Seferlerini teşvik ediyor, taht mücadelesine kalkışan şehzadeleri koz olarak kullanıyorlardı. Bizans/Doğu Roma İmparatorluğu, Osmanlılar aleyhine cereyan eden her girişime destek vermeyi ve her fırsatta onları arkadan vurmayı kendi bekasının gereği sayıyordu. Osmanlı açısından devletin geleceğinin teminatı için İstanbul'un fethi siyasi bir zorunluluktan ibaret değildi. İstanbul'un alınması, aynı zamanda ekonomik avantajlar sağlayacak bir faaliyetti. İstanbul, konumundan dolayı önemli bir ticaret merkezdi. Şehir, Osmanlılara bu iki deniz yoluyla dünyaya açılma imkânı sağlayacak, bölgedeki hâkimiyetini tahkim edecek ve geleceğini güven altına alacaktı. II. Mehmet'in otoritesinin tesisi, cihanşümül siyaseti ve devletini geleceğe taşıması açısından da fetih stratejik bir önem taşıyordu. Dinî etkenler de fetih açısından en önemli sebep ve gayelerden birisini oluşturuyordu.

Coşkun Yılmaz, Düşten Fethi İstanbul.
(Metin düzenlenerek alınmıştır.)

Görsel 1: İstanbul'un Fethi

Görsel 2: İstanbul'un Fethi

1. Okuduğunuz metinden hareketle Osmanlılar için İstanbul'un fethinin neden önem taşıdığını hangi başlıklar altında toplayabilirsiniz? Belirlediğiniz başlıkları ve bunların gerekçelerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Nedenler	Gerekçeler

2. İstanbul'un fethinin Hristiyan Avrupa dünyası için ne gibi etkileri olmuştur? Yazınız.

3. Okuduğunuz metinde İstanbul'un fethinin dünya tarihindeki yeri ve önemi hakkında nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?

4. Verilen görselleri inceleyerek görsellerde tespit edebildiğiniz savaş silahlarını yazınız.

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.2: İstanbul'un fethi sürecini sebepleri ve stratejik sonuçları açısından analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı-Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	İSTANBUL'UN FETHİ VE ÖNEMİ	🕒	20 dk.
Amacı	İstanbul'un Fethi'nin sebeplerini, fethi sürecini ve fethin stratejik sonuçlarını kavrayabilme.	👤	Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metni ve görselleri göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

İSTANBUL'UN TÜRK VE İSLAM ÂLEMİNDEKİ ÖNEMİ

İstanbul'un alınması, iki kıta üzerinde yayılmakta olan Osmanlı Devleti'nin güçlenmesi için hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya'daki toprakları ancak bu suretle birbirine bağlanır, Balkanlarda ancak böyle bir egemenlik kurulabilirdi. II. Mehmet (Fatih) Boğazlara tamamıyla egemen olmadıkça yurdun tam bir güvenlik içinde olamayacağını biliyordu. Sıkışık anlarda Anadolu'dan Rumeli'ye ya da Rumeli'den Anadolu'ya rahatça kuvvet geçirebilmeliydi. Oysa İstanbul, Rumların elinde bulunduğu müddet-

çe bu rahatlık mevcut değildi.

Bizans İmparatorluğu, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozuyor, Osmanlılara karşı Hristiyan Batı âlemini Haçlı Seferleri için tahrik ediyordu. Saltanat iddiasında bulunan Osmanlı şehzadelerini koruyup destekleyerek devamlı bir iç savaş çıkarma tehdidinde bulunuyordu. İstanbul fethedilirse bütün bu olumsuzluklar ortadan kalkacaktı.

Bizans İmparatoru Konstantin, Avrupa Hristiyan âleminin yardımını görebilmek için halkın istememesine rağmen Papalık ile anlaşarak Ortodoks kilisesi ile Roma kilisesinin birleştirilmesini istiyordu. Oysa İstanbul'un fethiyle Katolik ve Ortodoks kilisesi birbirinden ayrılacak ve Hristiyan âlemi de birleşmemiş olacaktı.

Osmanlı İmparatorluğu, deniz ticaretini geliştirmek ve boğazlara hâkim olmak için mutlaka İstanbul'u fethetmeliydi. Burayı alarak Karadeniz'i bir Türk gölü hâline getirebilir ve Akdeniz ticaretinde söz sahibi olabilirdi. Böylelikle Osmanlı Devleti, ticarî ve ekonomik bakımdan güçlenebilirdi.

Türk-İslam âlemi için Hz. Muhammed'in şu hadisi İstanbul'un fethedilmesinde önemli bir sebep olmuştur: "İstanbul muhakkak fetholunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan ve onun askeri ne güzel askerdir". Bu hadis, Müslümanları İstanbul fethine şevklendirmekte çok büyük etken olmuştur.

Ahmet Gündüz, İstanbul'un Osmanlılar Tarafından Fethi, Türk- İslam ve Avrupa Açısından Önemi. (Düzenlenerek alınmıştır.)

Görsel 1: İstanbul'un kuşatma planı haritası

Görsel 2: İstanbul'un Fethi tablosu

1. Verilen harita ve metinden hareketle İstanbul'un fethinin siyasi, dinî, jeopolitik ve ekonomik nedenlerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Siyasi nedenler	
Dinî nedenler	
Jeopolitik nedenler	
Ekonomik nedenler	

2. Yukarıda verilen birinci görseli incelediğinizde ikinci görselde anlatılan olayla ilgili neler söyleyebilirsiniz?

3. Görselleri inceleyerek İstanbul'un kuşatılmasında görev almış olan Osmanlı askerî güçlerinden tespit edebildiklerinizi yazınız.

4. Okuduğunuz metinden hareketle İstanbul'un fethinin stratejik sonuçları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.3: Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı-Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI VE TÜRK-İSLAM DÜNYASI	🕒 20 dk.
Amacı	Yeni Çağ'da Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz edebilmek.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen harita ve metinleri göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

GUCERÂT

Hindistan'ın kuzeybatısında yer alan Gucerât güneyde ve batıda Umman Denizi'ne açılmaktadır.

Vasco da Gama'nın 1498'de Kalicut'ta görünmesinden sonra Portekizliler, Hint Okyanusu ticaretine hâkim oldular. Bu yüzden Mısır ve Gucerât tüccarları ikinci plana düştü. Mahmud Şah, Memluk Sultanı Kansu Gavri ile ittifak yaparak Portekizlilere karşı koymaya çalıştıysa da Portekizlilerin Goa'yı ele geçirmesi üzerine onlarla anlaşmak zorunda kaldı. Mahmud Şah'tan sonra yerine geçen II. Muzaffer Şah ise Portekizlilerle mücadeleye girişti. Ayrıca Osmanlılarla diplomatik ilişkileri geliştirmeye çalışarak Yavuz Sultan Selim'e bir mektup gönderdi; hem kendi başarılarını bildirdi hem onu Çaldıran zaferinden dolayı kutladı.

Bahadır Şah, hükümdarlığı sırasında Portekizlilere karşı bir siyaset takip etti. Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'a elçi göndererek yardım talebinde bulunduysa da (1536) Diû ile ilgili olarak görüşmek için yanlarına gittiği Portekizliler tarafından öldürüldü (13 Şubat 1537). Bahadır Şah'ın katlinden sonra Gucerât siyasi ve askerî gücünü yitirmeye başladı. Hanedan üyeleri ve ileri gelen zümreler arasında iktidar mücadelesi başladı; ülke bu gruplarca taksim edildi. Bu sırada Gucerât'a yardım için gelen Mısır Beylerbeyi Hadım Süleyman Paşa idaresindeki Osmanlı donanmasının Diû harekâtı, iç çekişmeler içinde çalkalanan Gucerât'tan yeterli destek alınamadığı için başarılı olmadı (Eylül 1538). Osmanlı donanmasının buraya yönelik seferinin asıl gayesi mukaddes bölgeleri, hac yollarını ve baharat ticaretini korumak ve Portekiz varlığına son vermektir.

Khaliq Ahmad Nizami, Gucerât. (Düzenlenerek alınmıştır.)

AÇE SULTANLIĞI

Ali Mugayet Şah (ö.1530) tarafından Portekizlilere karşı verilen mücadeleler sonunda, 1521 yılında Açe bölgesinde Açe İslâm Sultanlığı kuruldu. Portekizliler, Sumatra'yı istilâ emellerinden vazgeçmeyerek saldırılarını sürdürdüler.

Alâeddin Riâyet Şah, Osmanlı Hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istemek için İstanbul'a bir heyet göndererek zulüm ve korsanlıklarını sürdüren Portekiz güçlerine karşı yardım istedi. Ancak heyet İstanbul'a geldiği zaman Kanuni Sultan Süleyman Zigetvar seferinde olduğundan, padişahla görüşemedi ve bir süre İstanbul'da beklemek zorunda kaldı. Kanuni'nin Zigetvar'da vefatı üzerine Aceliler II. Selim'e biatlarını sundular ve Portekiz saldırılarına karşı Osmanlılarla bir savunma antlaşması imzaladılar (1567). II. Selim'in Açe'ye yolladığı gemi ve askerlerle birlikte sultana hitaben yazılan bir ferman ile orada okunacak bir hutbe sureti de gönderildi. Bu hutbe sureti, o tarihten itibaren XX. yüzyıl başlarına kadar Açe'de her cuma hutbesinde okunmuştur. Açe'ye giden Osmanlı heyeti ve askerlerinin çoğu orada yerleşerek bir Türk köyü kurmuşlar, ancak yerli halkla gerçekleştirilen evlilikler sonucu onlara karışıklıkları gibi Türkçeyi de unutmuşlardır.

(...)

Numan Kurtulmuş, Açe. (Düzenlenerek alınmıştır.)

Harita 1: Hint deniz Seferleri

Harita 2: Açe Seferi

1. Hint deniz seferleri ile Gücerat ve Açe seferleri hangi devlete karşı düzenlenmiştir? Bu seferler esnasında hangi denizler ve okyanuslarda mücadele edilmiştir?

2. Osmanlıların Gücerat ve Açe sultanlıklarına yardım için donanma göndermesinde hangi sebeplerin etkili olduğu söylenebilir?

3. Yakın Doğu'dan Uzak Doğu ülkelerine kadar bazı devletlerin Osmanlılardan yardım istemesi sizce ne ifade etmektedir?

4. Osmanlıların Gücerat ve Açe seferlerinin sonuçları ile ilgili olarak neler söylenebilir?

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.3: Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder.

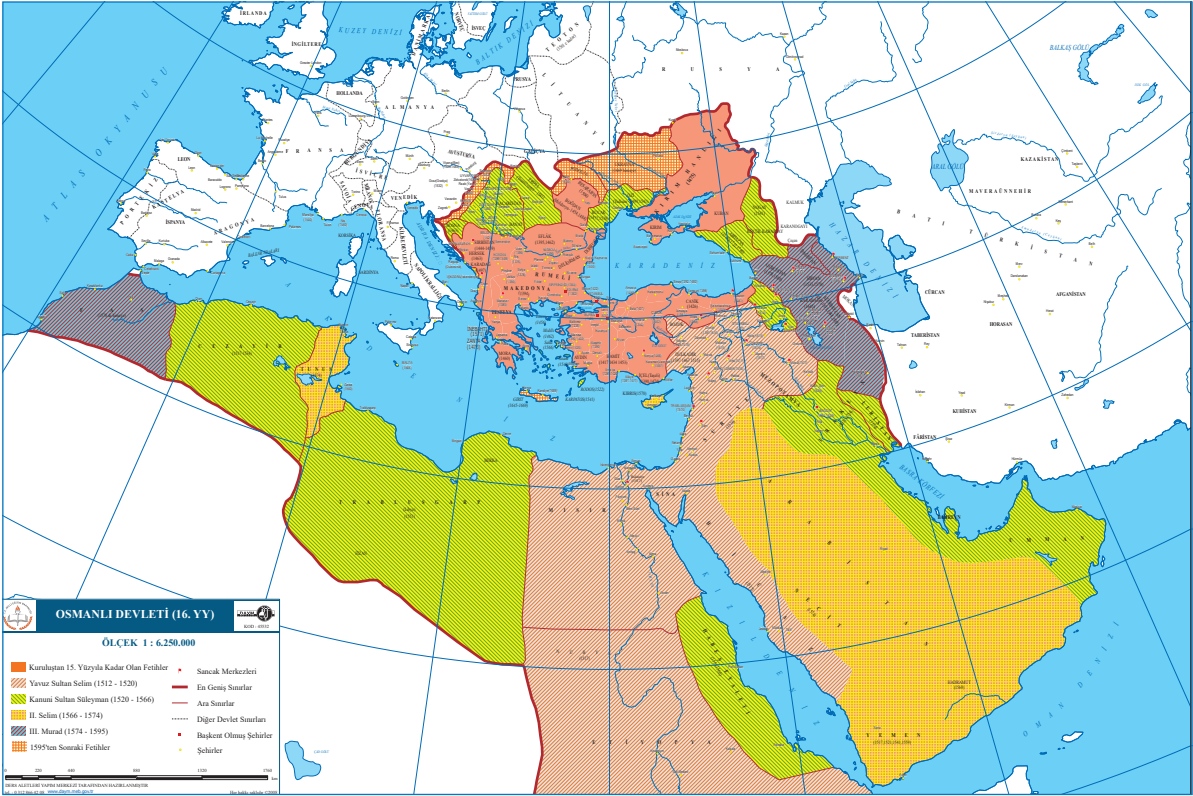
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı-Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	HALİFELİK VE TÜRK-İSLAM DÜNYASI	🕒 20 dk.
Amacı	Yeni Çağ'da Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen harita ve metni göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

Harita 1: Osmanlı Devleti (XVI. YY)

SULTAN SÜLEYMAN ÇAĞI VE CİHAN DEVLETİ

Osmanlılar XVI. asra girildiğinde bulundukları coğrafyada yepyeni meselelerle karşı karşıya kalmışlardı. Doğuda baş gösteren ve devletin temel sistemine yönelik tehdidin bertaraf edilmesi ve Mısır'ın fethi yeni bir devrin başlayacağını adeta müjdemekteydi. 1520'ye kadar geçen kısa süre içinde Çaldıran'da Safevi misyonunun geri püskürtülmesi, Kahire'nin dolaşısıyla Arap dünyasının kalbinin idare altına alınması gerçekleştirilmişti. Bütün bu faaliyetler Osmanlı Devleti'ne yeni bir va-

sıf kazandırmıştı. Bu yeni vasıf, bir taraftan Sünni İslam dünyasının tepkisini çeken ve büyük bir tehdit olarak algılanan Safevi dinî düşüncesinin yayılmasını engelleyip Ortodoks İslamı takviye ederken diğer taraftan İslam'ın mukaddes topraklarına yönelik Hristiyan tehdidini ortadan kaldırmış olmaktan kaynaklanıyordu. Memluk Sultanlığı'na son verilerek bütün İslam dünyasının hamisi olma sıfatı ön plana çıkmıştı. Safevi tehlikesi bir süre için geriye atılmış, Doğu Anadolu'ya hâkim

olunarak Azerbaycan ile İran kesimlerine doğru yayılma ve ticari yolları kontrol altına alma fırsatı yakalanmıştı. Suriye ve Mısır seferleriyle de Hint Deniz'i'nden Basra Körfezi ve Kızıldeniz vasıtasıyla Mısır'ın Akdeniz sahillerine uzanan yolların tam anlamıyla kontrolünü sağlama şansı doğmuştu. Akdeniz yeniden ticari canlılığı elde edebilirdi. Memluk Sultanlığı'nın sona erişti XX. yüzyılın ilk yıllarına kadar sürecek olan Arap dünyasının hâkimiyetini sağlayacaktı.

Böylece Osmanlılar mukaddes yerlerin koruyuculuğunu üstlenecekleri çok önemli bir görevi, Hristiyan dünyasına karşı gaza yapmakla kazanmış oldukları şöhretleriyle birleştireceklerdi. Hatta Osmanlı hilafeti de Abbasi halifesinin mirasçısı şeklinde değil, tamamen İslam'ın ve mukaddes yerlerin koruyucusu, hizmetçisi olmak şekline dönüşmüştü. Yani Osmanlıların halifelik fikirleri hac yolları-

nın emniyeti, kutsal yerlerin korunması, İslam'ın müdafaası, bütün Müslümanların koruyucu şemsiyesi altına alınması tarzında daha farklı bir anlam kazanmıştı ve gaza geleneği, Türk idare anlayışı ile birleşmişti..

Feridun Emecen, Muhteşem Süleyman ve Dönemi.
(Metin düzenlenerek alınmıştır.)

1. Verilen haritayı inceleyerek Yavuz Sultan Selim zamanında fethedilen bölgeleri haritada gösteriniz.

2. Haritada Yavuz Sultan Selim zamanında fethedilen bölgeler ile önceki hükümdarlar zamanında fethedilen bölgeler karşılaştırıldığında nasıl bir çıkarımda bulunulabilir?

3. Haritada üç ilahi din tarafından da kutsal kabul edilen Mekke, Medine ve Kudüs'ün yerlerini gösteriniz. Bu şehirlerin hangi Osmanlı hükümdarı zamanında Osmanlı hâkimiyetine alındığını araştırınız.

4. Osmanlılar hangi devletlere karşı elde ettiği başarılar sonucunda Türk ve İslam dünyasının liderliğine yükselmiştir?

5. İslam dünyasındaki mezhep bölünmüşlüğüne son verebilmek adına Osmanlılar hangi devlete karşı mücadele vermiştir?

6. Verilen harita ve metinde adı geçen Osmanlı Devleti'nin fethettiği yerler arasında size göre en önemli bölgeler neresidir? Görüşlerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.5: Kanuni Döneminden itibaren Osmanlı Devleti'nin eriştiği olgunluğu siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı açısından açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLININ KLASİK DÖNEMİ	🕒	20 dk.
Amacı	Kanuni Dönemi'nden itibaren Osmanlı Devleti'nin siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı bakımından olgunluğa eriştiğini kavrayabilme.	👤	Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metinleri göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

KLASİK DÖNEM'DE OSMANLILARDA DEVLET YÖNETİMİ ANLAYIŞI

“Devleti denetlemek için büyük bir ordu gerekir. Orduyu beslemek için çok mal ve servete ihtiyaç vardır. Bu serveti elde etmek için halk zengin olmalıdır. Halkın zengin olması için de yasalar adil olmalıdır. Bunlardan biri ihmal edilirse devlet yıkılır.” Yusuf Has Hâcib tarafından yazılmış olan Kutadgu Bilig’de yer alan ve İslami düşünce ile de uyum içinde olan bu yönetim anlayışı, Türk-İslam devletleri aracılığıyla Osmanlılara intikal etmiş ve Osmanlılarca da kabul edilerek geliştirilmiştir.

Osmanlıların beylikten devlete geçtiği dönemde yöneticiler, Anadolu’daki Selçuklu merkezleri ile İran ve Mısır’dan gelerek, eski Orta Doğu devlet ve yönetim kavramlarını Osmanlı Devleti’ne yerleştirmişlerdir. Osmanlı devlet kavramı, temelde eski Orta Doğu’dan gelmiş olmakla birlikte, Osmanlılar eski Türk geleneklerini de sürdürmüşlerdir. Bu anlamda Osmanlı Devleti, kendisinden önceki Türk devletlerinin siyasi, idari, askerî ve sosyal alanlardaki kültür mirasını da devralmıştır.

Ayrıca topraklarının büyük bir bölümünün Hristiyan memleketleri üzerinde gelişmiş olması ve fethettiği Hristiyan memleketlerdeki bazı eski uygulamaları yürürlükten kaldırmayıp fetihten sonra da sürdürmesi, Osmanlı Devleti’nin diğer İslam devletlerindeki yönetim biçiminden oldukça farklı nitelikler göstermesine neden olmuştur.

Padişahın mutlak otoritesine dayanan merkezî bir yönetim modelinin oluşturulduğu Klasik Dönem’de, hükümet, eyaletlerin yönetimi ve ordu doğrudan padişaha bağlı bir bütün olarak teşkilatlandırılmıştı. Bu bütünün merkezinde padişah ve saray teşkilatı bulunuyordu. Merkez teşkilatı denildiğinde padişah, vezir-i azam, saray, Divan-ı Hümayun ve ordu kurumları akla gelmektedir.

Osmanlılar, Klasik Dönem’de devlet yönetiminde iki temel sistemi birlikte işletmişlerdir. Bunlardan ilki tımar, diğeri ise kul sistemiydi. Bu yapılanma içinde geniş Osmanlı ülkesinde, merkezî yönetimin örgütlenmesinde kul sistemi, taşranın örgütlenmesinde ise tımar sistemi uygulanarak padişahın otoritesi, merkezdeki saraydan imparatorluğun sınır bölgelerine kadar başarılı bir şekilde götürülmüştür. Bu iki sistem, imparatorluğun askerî düzeninin yanı sıra bütün idari, mali, zirai, sosyal ve ekonomik yapısını belirlemiştir.

Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde ise Osmanlılar, tarihinin en geniş sınırlarına ulaşan bir dünya imparatorluğu olmuştur. Osmanlıların bu dönemi, idari, askerî, sosyal ve hukuki alanlarda çıkarılan kanunlarla teşkilat ve kurumlarının en gelişmiş bir seviyeye ulaştığı dönem olmuştur.

Abdüllatif Armağan, Klasik Dönemde Osmanlılarda Devlet Yönetim Anlayışına Dair Bazı Düşünceler.
(Metin, düzenlenerek alınmıştır.)

1. Klasik Dönem'de olgunluğa ulaşmış olan Osmanlı devlet teşkilatlanmasına neler etki etmiş ve bunlar hangi kanallardan Osmanlı Devleti'ne ulaşmıştır?

2. Osmanlı Devleti'nin diğer İslam devletlerindeki yönetim biçimlerinden oldukça farklı nitelikler taşımasına nelerin sebebiyet verdiği söylenebilir?

3. Klasik Dönem'de Osmanlı devlet yönetiminin temelinde hangi sistemlerden bahsedilebilir? Bu sistemlerin Osmanlı Devleti'ne sağladığı yararlar neler olmuştur?

4. Okuduğunuz metinlerde Osmanlı Devleti'nin merkez teşkilatında yer alan kişi ve kurumlardan hangileri tespit edilebilmektedir?

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.5: Kanuni Döneminden itibaren Osmanlı Devleti'nin eriştiği olgunluğu siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı açısından açıklar..

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLILAR ZİRVEDE	🕒 20 dk.
Amacı	Kanuni Dönemi'nden itibaren Osmanlı Devleti'nin siyasi sınırlar ve devlet teşkilatı bakımından olgunluğa eriştiğini kavrayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metinleri göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

KLASİK DÖNEMDE SİYASİ VE İDARİ TEŞKİLAT

Osmanlı siyasi ve idari teşkilatı aslında daha önceki Türk-İslam devletlerinde ortaya konulan uygulamaların devamı olmakla birlikte ihtiyaca göre tarihî süreçte kendine özgü bir model oluşturmuş, Osmanlı merkezîyetçi devlet yapısı I. Bayezid'den itibaren güçlenmiştir. Devletin başındaki padişah, aynı zamanda tek hanedana dayalı bir sistem içinde tartışılmaz konumunu altı asır boyunca korumuştur.

İstanbul'un fethi ve Doğu Roma idaresinin sona ermesiyle Osmanlı Devleti yeni bir siyasi dönüşüm yaşamıştır. Fâtih Sultan Mehmet daha önceki devirlerde örf ile gelişmiş olan siyasi, idari, askerî birtakım uygulamaları sistemleştirerek meşhur teşkilat ve teşrifat kanunnamesini meydana getirmiştir. Fatih Kanunnamesinde yer alan hükümler ve uygulamalarla mutlak hükümdar tipi güçlenmiştir. Başlangıçta örfî nitelikli ve gelenek ağırlıklı hükümdarlık anlayışı II. Bayezid'den itibaren şer'î yönden de desteklenen bir yapıya dönüşmüştür.

Osmanlı padişahlarına dört asra yakın hizmet veren, dış görünüşü bakımından bir kaleyi andıran Topkapı Sarayı aynı zamanda İslam dünyasındaki geleneğe uygun biçimde devlet işlerinin idare edildiği yerdirdi. Osmanlı merkez teşkilatı ve hükümeti, en güçlü olduğu dönemlerde Divan-ı Hümayun merkez olmak üzere ona doğrudan veya dolaylı biçimde bağlı kalemlerden oluşmaktaydı. Önceki İslam ve Türk devletlerinde onlarca divan bulunmasına karşılık Osmanlılarda bunun teke indirilmesi yeni bir uygulamadır. Bu sistemi merkezde iyi yetiştirmiş çok az sayıda kalem erbabı bürokrat yürütmekteydi.

Osmanlı taşrası esas itibarıyla Anadolu, Rumeli, Arabistan ve Kuzey Afrika coğrafyasından oluşmaktadır. Taşra idaresinde en büyük temel birim eyalet olup onun altında sancaklar, kazalar ve nahiyeler bulunurdu. Fetihler ilerledikçe yeni eyaletler kurulmuştur. Bu süreç özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren hızlanmış, Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatı başlarında beş olan eyalet sayısı ölümüne yakın on altı olmuş, XVI. yüzyılın sonunda ise otuz ikiye çıkmıştır.

Osmanlı idaresi genel olarak Anadolu ve Rumeli'de tımarlı eyaletler hâlinde teşkilatlanmış, bu bakımdan merkeze tam anlamıyla bağlı idari birimleri bu eyaletler oluşturmuştur. Buna karşılık Arabistan ve Kuzey Afrikada eyaletlerde salyaneli sistem uygulanmış, ayrıca Kırım'da hanlık, Haremeyn'de şeriflik, Eflak Boğdan'da voyvodalık adı altında özel statüye tabi idari birimler bunlara eklenmiştir.

Mehmet İpşirli, Osmanlılar. (Metin düzenlenerek alınmıştır.)

1. Klasik Dönem’de Osmanlı siyasi ve idari teşkilatının ortaya çıkışı ve kurulan sistem hakkında neler söylenebilir? Görüşlerinizi okuduğunuz metinde verilen bilgilere dayandırarak açıklayınız.

2. Fatih döneminde devletin siyasi ve idari yapılanmasında bir dönüşüm yaşanması hangi gelişmelerden sonra gerçekleşmiştir?

3. Osmanlılar, kendilerinden önceki Türk İslam devletlerindeki divan teşkilatına nasıl bir farklılık getirmişlerdir?

4. Okuduğunuz metinlerden hareketle Osmanlı merkez teşkilatının temelini oluşturan kurumların hangileri olduğu söylenebilir?

5. XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin “taşra” olarak adlandırılan sınırlarının hangi bölgeleri kapsadığı söylenebilir?

6. Klasik Dönem’de Osmanlı taşra teşkilatlanmasındaki idari birimler hakkında neler söylenebilir?

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.7: Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı-Eleştirel Düşünme Becerisi

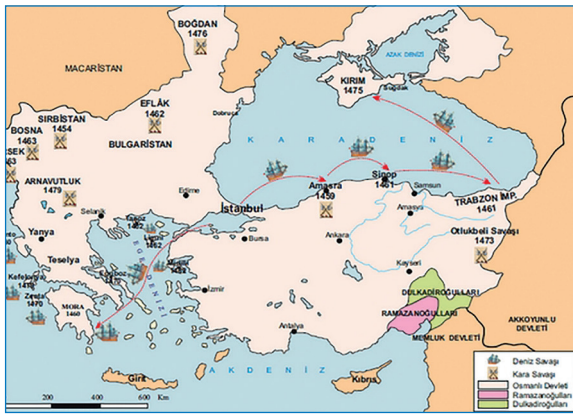
Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TİCARETİN ROTASI	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge Aşağıda verilen metni göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

Harita 1: İpek Yolu ve Baharat Yolu güzergâhları

Harita 2: Fatih Sultan Mehmet Dönemi

Harita 3: Yavuz Sultan Selim Dönemi

1. İpek Yolu ve Baharat Yolu'nun güzergâhları incelendiğinde bu ticaret yollarının hangi kıtalardan geçtiği söylenebilir?

2. Haritalar incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin kara ve denizlerde uyguladığı fetih politikalarında nelerin amaçlandığı söylenebilir?

3. Fatih Sultan Mehmet döneminde hangi ticaret yollarının Osmanlı Devleti'nin kontrolüne alındığı söylenebilir? Bu ticaret yolunun kontrolünün sağlanabilmesi için hangi bölgelerin fethedilmiş olduğunu haritayı inceleyerek yazınız.

4. Yavuz Sultan Selim döneminde hangi ticaret yollarının Osmanlı Devleti'nin kontrolüne alındığı söylenebilir? Bu ticaret yolunun kontrolünün sağlanabilmesi için hangi bölgelerin fethedilmiş olduğunu haritayı inceleyerek yazınız.

5. Bugüne kadar öğrendiklerinizi göz önünde tutarak ticaret yollarının neden önem taşıdığını aşağıdaki tabloya yazınız.

Ekonomik/ Ticari önemi	
Siyasi önemi	
Askerî önemi	
Kültürel önemi	

5. ÜNİTE > Dünya Gücü Osmanlı (1453-1595)

Kazanım 10.5.7: Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI DEVLETİ'NİN TAKİP ETTİĞİ KARA VE DENİZ POLİTİKALARI	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin takip ettiği kara ve deniz politikalarını analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen bilgileri göz önünde bulundurarak soruları cevaplayınız.

1	•.....	Osmanlı Devleti'nin 1526'da yapılan savaşı kazanması sonucunda Macaristan Osmanlı hâkimiyetine girdi. Bu durum aynı zamanda yıllarca sürecek olan Osmanlı-Avusturya savaşlarının fitilini de ateşlemiş oldu.
2	•.....	Osmanlı Devleti, 1529'da Viyana'yı kuşattıysa da şehri ele geçiremedi. Bu olaydan sonra Avusturya Arşidükü Ferdinand yeniden Macar topraklarına saldırdı. Bu durum karşısında Kanuni Sultan Süleyman, Almanya seferine çıktı. Arşidük Ferdinand ve ağabeyi Şarlken, Osmanlı Devleti'nin karşısına çıkmaya cesaret edemedi. Avusturya, Osmanlı Devleti'ne barış teklif etmek zorunda kaldı. İki ülke arasında 1533'te bir antlaşma imzalandı. Avusturya'nın Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü kabul ettiği bu antlaşmaya göre Avusturya arşidükü, protokol bakımından Osmanlı sadrazamına denk sayılacaktı.
3	•.....	Safevi Hükümdarı Tahmasb, kendinden önceki hükümdarlar gibi Osmanlı Devleti'ne karşı bir siyaseti devam ettirdi. Şii propagandaları yaparak Anadolu'da karışıklık çıkarmaya çalıştı. Osmanlı Devleti aleyhine Venedik ve Avusturya ile anlaşmalar yaptı. Bu gelişmeler üzerine Kanuni Sultan Süleyman, İran üzerine üç sefer düzenledi. Osmanlı Devleti'ne karşı koyamayan İran barış istedi ve 1555'te iki devlet arasında bir antlaşma imzalandı. Bu anlaşma, Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılan bu ilk resmî antlaşmaya göre Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin güvenliği sağlanmış oldu.

4	•..... •.....	Osmanlı Devleti, XVI. yüzyılda Portekizlilerle hem Akdeniz’de hem de Atlas ve Hint okyanuslarında büyük bir rekabete girişti. Umman Denizi ve Hint okyanusunda Portekizlilerin hâkimiyetine engel olmak için birçok kez deniz seferleri düzenlendi. Osmanlı Devleti, okyanuslarda Portekizlilere karşı başarılı olamadıysa da Kuzey Afrika’nın en batısında yer alan Fas’ta yapılan savaşta Portekizlileri yendi ve Portekiz Kralı bu savaşta hayatını kaybetti (1576). Bu savaştan sonra Portekiz, Akdeniz ve diğer bölgelerdeki sömürgelerini kaybederek sömürgecilik rekabetinde geri plana düştü. Böylelikle Osmanlılar, XVI. yüzyıl sonunda Portekizlilerin Akdeniz’deki varlığına son verdi.
5	•.....	Osmanlı-İspanya rekabetinde en önemli konulardan biri Orta Akdeniz’de yer alan ve jeopolitik konumuyla önem taşıyan Tunus oldu. Tunus, Osmanlı Devleti’nin Kuzey Afrika’daki eyaleti olan Cezayir ile karasal bağlantıyı sağlaması ve Akdeniz ticaret yollarına hâkim bir konumda olması sebebiyle önem taşıyordu. İspanyollar için ise Kuzey Afrika’daki garnizonlarının korunması ve Güney İtalya’daki topraklarının güvenliği için önemliydi. Tunus’un Osmanlı hâkimiyetine geçmesinin ardından İspanya’nın destekleriyle Andrea Doria komutasında bir Haçlı donanması oluşturuldu. 28 Eylül 1538’de İyon Denizi’nde yapılan savaşta Haçlı donanması büyük bir bozguna uğratıldı. Türk denizcilik tarihindeki bu büyük zaferin sonrasında Akdeniz’deki üstünlük Osmanlı Devleti’ne geçti.
6	•..... •.....	Osmanlı Devleti’nin Akdeniz’deki hâkimiyetini güçlendiren başka önemli bir gelişme ise Doğu Akdeniz’in en büyük adasının fethi oldu. Anadolu, Mısır, Suriye ve Filistin kıyılarındaki deniz ticaretinin güvenliğini sağlayabilmek açısından önem taşıyan bu ada, 1571’de Venediklilerden alınarak fethedildi. Böylece Doğu Akdeniz’in denetimi Osmanlı Devleti’ne geçmiş oldu. Fakat Akdeniz’de çıkarları zedelenen Avrupa devletleri, Papa’nın önderliğinde bir araya gelerek İspanya, Venedik ve Portekizlilerden oluşan yeni bir Haçlı donanması oluşturdular. Korint Körfezi’de yapılan savaşta yaklaşık üç yüz parçalık Osmanlı donanmasını yaktılar (1571).

1. Yukarıda verilen bilgilerin hangi olaylarla ilgili olduğunu araştırarak yandaki kutucuklara yazınız.

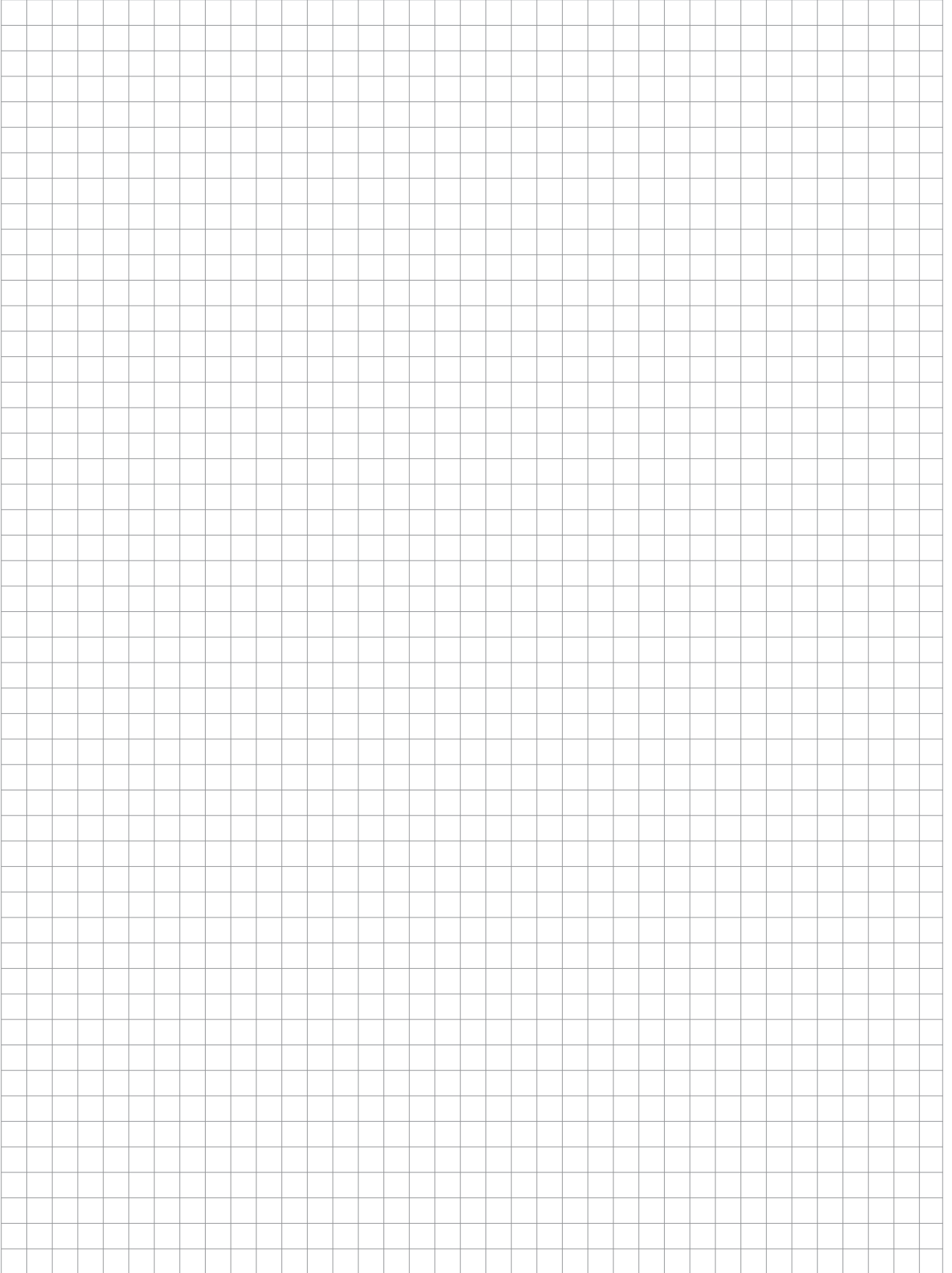
2. Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılda karalarda ve denizlerde hangi devletlerle mücadele ettiğini belirleyerek yazınız.

3. Osmanlı Devleti'nin karalarda ve denizlerde hangi devletlerle hangi alanlarda mücadele ettiğini belirleyerek yazınız.

1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		

4. Verilen bilgilere göre Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılda hangi kıtalar üzerinde mücadele ettiği söylenebilir?

5. Verilen bilgilere göre XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'ne karşı düzenlenen Haçlı saldırıları sonucunda denizlerde hangi savaşların yapıldığı tespit edilmektedir?

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

10. SINIF

6. ÜNİTE

SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI

- 10.6.1. Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder.
- 10.6.2. Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.

6. ÜNİTE > SULTAN VE OSMANLI MERKEZ TEŞKİLATI

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
13	10.6.1.	TÜRK'ÜN CİHAN HAKİMİYETİ SEMBOLÜ: TOPKAPI	44
14	10.6.1	DEVLETİN DİRLİĞİ	46
15	10.6.2.	MERKEZİ YÖNETİM NASIL GÜÇLENDİ?	47
16	10.6.2.	OSMANLI EKİP LİDERİ: PADİŞAH	48

6. ÜNİTE > Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı

Kazanım 10.6.1: Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

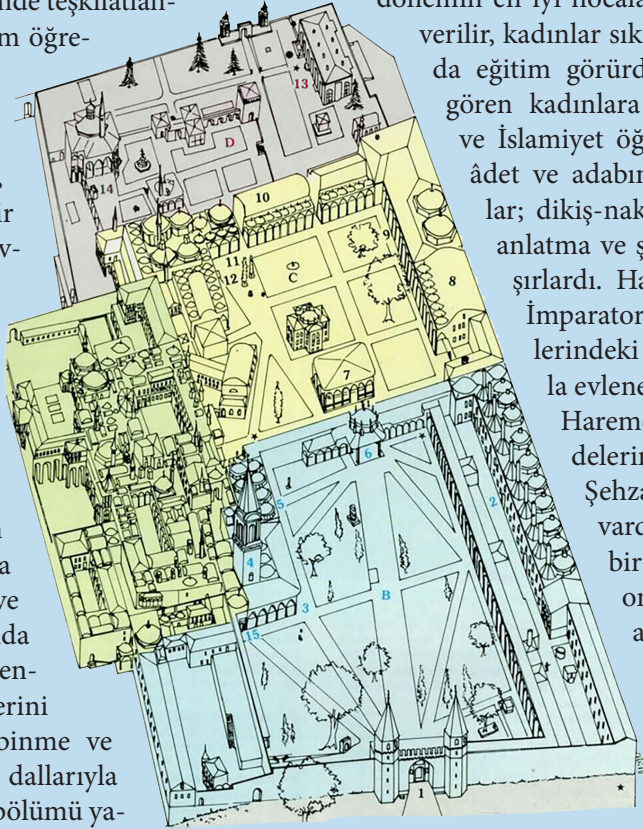
Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TÜRK'ÜN CİHAN HAKİMİYETİ SEMBOLÜ: TOPKAPI	🕒 20 dk.
Amacı	Topkapı Sarayı'nın bölümlerini ve rollerini açıklayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge Aşağıda verilen metinlerden yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nin cihan hâkimiyeti ve gücünün sembolü olarak kabul edilen Topkapı Sarayı, 1465-1478 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmış; Birun, Enderun ve Harem olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmiştir.

Enderun: Mülkî ve askeri alanda yüksek dereceli devlet memuru yetiştirilmesi amacıyla açılan yüksek eğitim kurumuydu. İlk zamanlar bu okula devşirilen gayrimüslim çocuklar alınırken, zamanla Türk çocukları da alınmaya başlamıştır. Sultan II. Murat Dönemi'nde kurulan ve Fatih Dönemi'nde teşkilatlanılan bu okullarda eğitim öğretim XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir. Askeri ve sivil yöneticiler bu okullarda yetiştirilmiş, yetenekli olanlar iyi bir eğitimden geçirilerek devlete kazandırılmıştır. Bu okulların amacı nitelikli ve güvenilir devlet adamları yetiştirmektir. Enderun Mektebi'nde medreselerden farklı olarak asker ve yöneticilerin bilmesi gereken dersler yer alırdı. Harita yapımı, muharebe sanatı ve siyaset, bu dersler arasında yer alırdı. Enderun öğrencileri bedensel gelişimlerini sağlamak amacıyla ata binme ve cirit atma gibi çeşitli spor dallarıyla da uğraşırlardı. Enderun bölümü yabancı ziyaretine kapalıydı.

Görsel: Topkapı Sarayı'nın Krokisi

Harem: Padişahın özel dairesinin bulunduğu; hanımları, çocukları ve cariyelerinin yaşadığı harem, harem ağası tarafından yönetilirdi. Kendine has bir teşkilâtı ve görevlileri bulunan haremde, tıpkı Enderun'a benzeyen bir eğitim sistemi vardı. Hareme giren kadınlara dönemin en iyi hocaları tarafından ders verilir, kadınlar sıkı bir disiplin altında eğitim görürdü. Burada eğitim gören kadınlara öncelikle Türkçe ve İslamiyet öğretilir, Türk-İslam âdet ve adabını öğrenen kadınlar; dikiş-nakış, musiki, hikâye anlatma ve şiir dalında ustalaşırlardı. Haremdeki kadınlar İmparatorluğun farkı bölgelemlerindeki yönetici sınıflarıyla evlenebilirlerdi.

Haremde ayrıca şehzadelerin eğitim gördüğü Şehzadeğân Mektebi vardı. Şehzadeler belli bir eğitimden sonra on ilâ on beş yaşları arasında lalalarıyla birlikte sancağa çıkarılırdı.

Birun: Osmanlı Sarayı'nın (Topkapı Sarayı) birinci ve ikinci yer denilen meydanlarındaki müesseseleri ifade eden birimin adıdır. Divanın toplandığı kubbe altı denilen yer de burada bulunurdu.

1. Topkapı Sarayı'nın bölümlerinde, devlete ait hangi görevlerin yerine getirildiği söylenebilir?

2. Osmanlı Devleti'nde üstün yetenekli bireylerin eğitimi için Enderun Mektebi'nin açılmış olmasını devlet yönetimi bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? Günümüzde buna benzer uygulamalara rastlıyor musunuz?

3. Topkapı Sarayı'nda devlet idaresi ile ilgili önemli kararlar hangi bölümde alınırdı?

4. "Topkapı Sarayı'nın şehir kültürünün gelişmesinde önemli rolleri olmuştur." Diyen bir tarihçi neleri kanıt olarak gösterebilir?

6. ÜNİTE > Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı

Kazanım 10.6.1: Topkapı Sarayı'nın devlet idaresinin yanı sıra devlet adamı yetiştirilmesinde ve şehir kültürünün gelişmesindeki rollerini analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Empati

Etkinlik İsmi	DEVLETİN DİRLİĞİ	🕒 20 dk.
Amacı	Tarihî olayların bugünün bakış açısı ve değer yargılarıyla ele alınmasının, tarihî gerçeklerin yorumlanmasına etkilerini fark edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Verilen açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

“Osmanlı tarih yazıcılığına musallat olan bazı ön yargıları değiştirmek zorundasınız. Kardeş katli, hükümdarların keyfine ve karakterine bağlı bir olay değildir. Yapılması gereken bir müessesedir. Osmanlı hükümdarının kardeşi sizin kardeşiniz değildir. Kardeşinizle miras kavgasına tutuşmanız ayıp olabilir ama Osmanlı hükümdarının kardeş sevgisi ve toleransının sınırlı olması gerekir. Çünkü memleketin veraset kurumları ve iktidar anlayışı bugünkü gibi oturmamıştır. Hatta Cengizhan'ın bile veraset anlayışında bizimkine göre çok yumuşak olduğu görülmektedir ama bu Osmanlı için mümkün olmayan bir şeydir.”

Görsel: İlber Ortaylı

Tarihçi İlber Ortaylı'nın, Edirne Valiliğince düzenlenen “Edirneli Fatih Sultan Mehmed Han'ın 586'ncı Doğum Yılı” etkinlikleri kapsamında Balkan Kongre Merkezi'nde düzenlenen “Fatih ve Edirne” konferansından.

- Osmanlı Devleti'nde kardeş katline izin verilmesini, devlet yönetimine geçmişteki Türk devletlerinden farklı olarak sağladığı katkı çerçevesinde nasıl değerlendirirsiniz?

- Tarihi olaylar ele alınırken, kendi döneminin şartlarına göre değil de bugünün bakış açısı ve değer yargılarına göre ele alınırsa ne gibi sonuçlar ortaya çıkabilir?

- Tarihçi İlber Ortaylı'nın tarihi olaylara bakış açısıyla ilgili ortaya koyduğu yöntemle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

6. ÜNİTE > Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı

Kazanım 10.6.2: Osmanlı Devleti'nde merkezi otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	MERKEZİ YÖNETİM NASIL GÜÇLENDİ?	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'ndeki düzenlemelerin merkezi otoriteyi nasıl etkilediğini farklı bakış açılarıyla değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Verilen metinden hareketle Osmanlı Devleti'nde yapılan düzenlemelerin merkezi otoriteyi nasıl etkilediğini altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak değerlendiriniz.

Eski Türklerde ve Selçuklularda ülke, hanedanın ortak malı kabul edilirdi. Bu anlayış Osmanlı Devleti'nde de devam etmiştir. Bu anlayış tıpkı eski Türkler ve Selçuklularda olduğu gibi Osmanlılar zamanında da taht kavgalarına neden olmuştur. Bu durum devlette istikrarın sağlanması için bazı uygulamalara gidilmesine vesile olmuştur. Veraset sisteminde yapılan düzenlemelerle önce I. Murad Dönemi'nde "Devletin toprakları padişah ve oğullarındır." İlkesi, sonra da Fatih Devri'nde "Devletin toprakları padişahındır." anlayışı getirilmiştir. Ayrıca padişahlara devletin bekası için kendi kardeşlerini öldürme izni verilmiştir. Merkezi otoritenin güçlendirilmesine yönelik bir diğer düzenlemeler arasında padişahın, Divân-ı Hümayun'un başkanlığını veziri âzama devretmesi, haremde evlenme usulünün uygulanması ile müsadere usulünün (kişilerin mallarına el konulması) getirilmesidir. Müsadere usulü, otoriteye rakip olabilecek güçlerin ortaya çıkmasını engellemek ve özellikle ekonomik bunalım ve savaş zamanlarında hazineye gelir sağlamak amacıyla uygulanmıştır.

BEYAZ ŞAPKA

Tarafsız şapkadır. Görüşülen konu ile ilgili net bilgi ve raporlar ortaya konur.

SİYAH ŞAPKA

Kötümser şapkadır. Eleştiri, olumsuz görüşler ile görüşülen konunun riskleri, gelecekte doğuracağı problemler ortaya çıkar.

KIRMIZI ŞAPKA

Duygusal şapkadır. Görüşülen konu ile ilgili olarak kişilere hiçbir dayanağı olmadan sezgi, fikir ve duygularını söyleme fırsatı verir.

YEŞİL ŞAPKA

Yenilikçi şapkadır. Konuyla ilgili alternatifler ve yeni yaklaşımlar araştırılır.

SARI ŞAPKA

İyimser şapkadır. O işin avantajları ortaya konulur. Övgü ve olumlu görüşler söylenir.

Merkezi otoritenin güçlenmesi sağlanmıştır. Müsadere sistemi, kanunî sınırlamalarla kişisel mülkün miras yoluyla ailelerin elinde toplanmasını ve devleti rakip güç olmalarını engellemiştir. Haremde evlenme usulü sayesinde padişahın aile sırları dışarıya yayılmamış, akraba ilişkileri ile padişahın yıpratılması engellenmiştir.

MAVİ ŞAPKA

Serinkanlı şapkadır. Düşünce sistematize edilir.

6. ÜNİTE > Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı

Kazanım 10.6.2: Osmanlı Devleti'nde merkezî otoriteyi güçlendirmeye yönelik düzenlemeleri analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI EKİP LİDERİ: PADİŞAH	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı nasihatnâme ve siyasetnâme geleneğine ait örneklerden hareketle devlet idarecisinin sahip olması gereken vasıfları açıklayabilmek.	👤 Bireysel

Yönerge

Verilen açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Kaynak A

Görsel : II.Murat

II. MURAT'IN OĞLUNA VASIYETİ

“Ey oğul! Herhangi bir şeyin devamlı olarak kaba kuvvet, kılıç, kahramanlık ve ezici güç zoruyla meydana gelmesiyle; akıl, tedbir, sabır, ileri görüşlülük, imtihan ve yorucu tecrübeler sonucu dilediğimiz şekilde meydana gelmesi arasında büyük farklılıklar vardır.”

“Memleketin genel idaresinde, yani halkın iyi yönetiminde, halkı idareye karşı itaat ettirmekte; akıl, ileri görüşlülük ve sağlam kanunların sağladığı kolaylığın, silah gücünden ve kaba kuvvetten daha iyi, daha faydalı olduğunu söylemiş bulunuyorsunuz.”

“Güçlü ve kuvvetli olmak iyidir. Fakat kuvvet aklın emrine verilmelidir... Padişahlığın taşıdığı anlam biraz da bunların her ikisini de yerli yerinde kullanabilmekle gerçekleşir.”

“Ey oğul! Bir an bile olsa sakın adaleti elinden bırakma. Çünkü Yüce Allah âdildir. Bir bakıma sen O'nun yeryüzündeki temsilcisisin... O, sana kendi arzusuyla bazı üstünlükler vermiş ve seni kullarının başına geçirmiştir.”

“Padişahlar elinde terazi tutmuş bir kimseye benzerler. Sen padişah olunca teraziyi doğru tutmanı isterim. O zaman Yüce Allah da senin iyiliğini arzular.”

N. Yazıcı, 2008, s.6-8'den düzenlenmiştir.

Kaynak B

İDRİS-İ BİTLİSİ'DEN ÖĞÜTLER

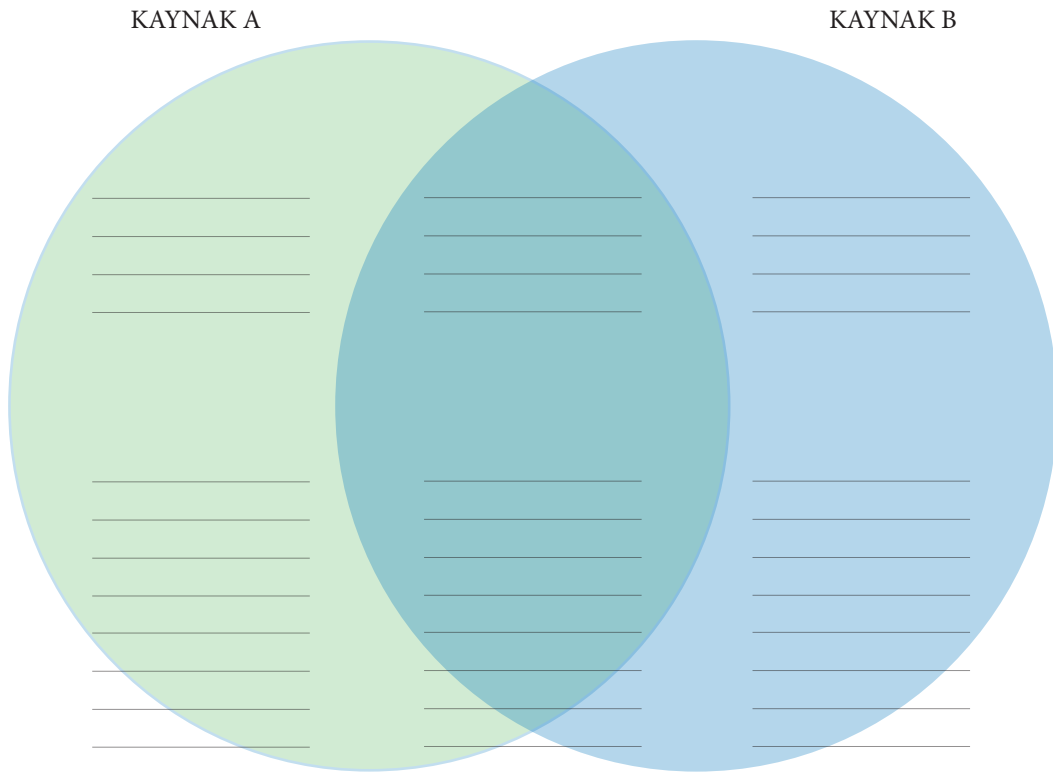
“Padişahlar, kendi nefislerine ve halkına kerîm ve cömert olmalıdır. Nefsine düşkün sultanlar ayıplanır. Bu da zulüm ve egoistliktir. Kendine cömert olmayan sultanlar da halkına karşı keremsiz olur. Halkın iyi idaresi önemli bir iştir ve zarurettir. Böylece halkın sevgisi kazanılır ve memleket selamet içinde kalır. Sultanın da saltanatı uzun ömürlü olur. Halkın nefretine maruz kalan hükümdarlar ise payidar olamaz. Halkı gözetmenin en doğru yolu onlardan güçleri oranında malî vergi alınmasıdır. Halktan aşırı talepte bulunmak ülkenin harap olmasına, onların da perişanlığına yol açar. Aşırı vergi almakla halkı zayıflatmak sultanın gücünün azalmasına sebep olur. Bu da devleti zayıflastırır, düşmanı ise güçlendirir. Halk, meyve veren ağaç gibidir. Ona ne kadar masraf yapılırsa karşılığı kat kat alınır. Halkın ırz ve namusunu zedelemekten de sakınmalıdır. Zira ırza yapılan zulüm, aşırı vergi toplama zulmünden daha şiddetlidir. Birinci zulümde teselli ve sabır mümkün olabilir ama ırz ve namusa yapılan zulme tahammül olunamaz.”

İdris-i Bitlisi, Kanun-ı Şehinşah'tan

- ①. Padişahı diğer insanlardan ayıran özellik hangisidir? Bu özellik ile eski Türklerdeki kut anlayışı arasında ne gibi bir benzerlik vardır?

- ②. Yöneticilerde bulunması gereken özellikleri dikkate aldığınızda şehzadelere verilecek eğitimin çerçevesi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

- ③. Yukarıda verilen iki kaynakta yer alan yönetici özelliklerinin benzerlikler ve farklılıklarını venn şemasında gösteriniz.

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

10. SINIF

7. ÜNİTE

KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

- 10.7.3. Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde tarımsal üretimin önemini açıklar.
- 10.7.4. Lonca Teşkilatının Osmanlı ekonomik sistemi ve toplum yapısındaki yerini analiz eder.
- 10.7.5. Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayattaki yerini ve önemini açıklar.

7. ÜNİTE > KLASİK ÇAĞDA OSMANLI TOPLUM DÜZENİ

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
17	10.7.3.	KÖYLÜ VE İMPARATORLUK	52
18	10.7.3	ÇİFTHANE SİSTEMİ	54
19	10.7.4.	LONCALARIN ROLLERİ	56
20	10.7.4	AKIL+AHŁAK+ÇALIŞMA+DAYANIŞMA= LONCA	58
21	10.7.5	BİR İYİLİK MARKASI= VAKIFLAR	60
22	10.7.5	İYİLİK YAPMAK HERKESİN HAKKI	62

7.ÜNİTE > Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Kazanım 10.7.3: Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde tarımsal üretimin önemini açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	KÖYLÜ VE İMPARATORLUK	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nde devletin toprak üzerindeki mülkiyeti ve çiftane sisteminin, zirai üretimin sürdürülmesindeki rolünü değerlendirebilme	👤 Bireysel

Yönerge Verilen resimler ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Görsel: İsmi bilinmeyen bir sanatçı tarafından çizilen Surname-i Vehbî'nin kopyasından teşhir geçişi, TSM A3594.

Osmanlı toprak sisteminin temeli İslam hukukuna dayanmaktadır. Osmanlı toprak sistemini oluştururken kendinden önceki eski Türk-İslam devletleri ile Roma, Bizans ve İran medeniyetlerinin toprak sistemlerini kendine uyarlayarak geliştirmiştir. Bu sistemde toprak; mülk (mülkiyeti kişilerin elinde bulunan topraklar), miri arazi (mülkiyeti devlete ait olan topraklar) ve vakıf arazisi (geliri sosyal amaçlı kurumların giderlerinin karşılanması için verilen araziler) olmak üzere üç grupta sınıflandırılırdı. Osmanlı Devletinde toprakların yaklaşık %87'si mirî, yani mülkiyeti devlete ait olan topraklardı. Bu topraklar ekilip biçilmesi ve işlenmesi amacıyla köylüye bırakılmış, kullanım ve gelir hakkına göre çeşitli bölümlere ayrılmıştır.

Osmanlı Devleti, köylü bir aileye bir çift öküzün işleyebileceği kadar mirî araziye belirli şartlarla kiraya vermiştir. Bu araziye çiftlik, buradaki köylü ailesine de hane adı verilirdi. Çifhane Sistemi'nde ailenin emeği, bir çift öküz ve işlenen arazi, bir üretim birimini ve dolayısıyla bir mali birimi oluşturmuştur. Bu birim, Tahrir Defteri ile kayıt altına alınarak vergiye (çift resmi) tabi tutulmuştur. Köylünün elindeki araziye satması, hibe veya vakfetmesi ve 3 yıl üst üste boş bırakması yasaktır.

1. Osmanlı Devleti'nde toprakların çoğunluğunun devlete ait olmasının nedenleri neler olabilir?

2. Osmanlı Devleti'nde çiftthane sistemi ile neler hedeflenmiş olabilir?

3. Osmanlı Devleti'nde, çiftthane sisteminin tarımsal üretime etkileri nelerdir? Açıklayınız.

7.ÜNİTE > Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Kazanım 10.7.3: Osmanlı ekonomik sistemi içerisinde tarımsal üretimin önemini açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ÇİFTHANE SİSTEMİ	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nde çiftthane sisteminin, zirai üretimin sürdürülmesindeki rolünü farklı yönlerden değerlendirilme.	👤 Bireysel

Yönerge Verilen metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.

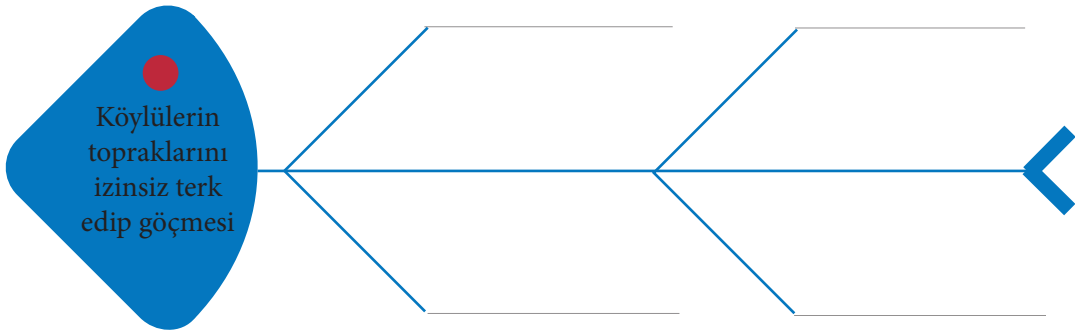

Osmanlı'da çiftlik; tımar sistemi içerisinde yer alan miri arazilerde tahrir yapılması sonucunda, toprağın bağ ve bahçeler dışında işlenmek üzere belli birimlere (bir çiftçi ailesinin işleyebileceği büyüklükteki parçalara) ayrılmasıdır. Çiftlik; ziraat yapılan yer anlamına gelmekle birlikte, genellikle bir çift öküzün işleyebileceği arazi olarak tanımlanmaktaydı. Osmanlı toprak sisteminde köylü daimi bir kiracı konumundaydı ve bu kiracılık babadan oğula, nesilden nesile geçebiliyordu. Devlet bu uygulama ile bir anlamda çiftlik biriminin bölünmezliğini kanun hükmünde garanti altına almış oluyordu. Bu sistemde, çiftçilerin toprağı sebepsiz yere üç yıldan fazla üst üste nadasa bırakmasına, ekip biçtiği yeri boş (boz) bırakıp gitmesine ve başka bir sanatla meşgul olmasına izin verilmezdi. Devlet, çiftini, çubuğunu terk eden kişiler için “çiftbozan vergisi” adı altında bir vergi koyarak, bir anlamda hem caydırıcı olmaya hem de denetimi elde tutmaya çalışmıştır.

1. Çitfhane sistemin devamlılığında, sizce hangi zümrenin (yönetenler/köylüler) varlığı daha önemlidir? Gerekçeleri ile açıklayınız.

2. Osmanlı toprak sistemini yönetim ve köylüler açısından değerlendirip, zayıf ve güçlü yönlerini yazınız.

3. Sizce köylülerin topraklarını izinsiz terk edip göçmesi ne gibi sonuçlara yol açardı? Arkadaşlarınızla birlikte belirlediğiniz sonuçları balık kılçığı diyagramında gösteriniz.

7.ÜNİTE > Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Kazanım 10.7.4: Lonca Teşkilatının Osmanlı ekonomik sistemi ve toplum yapısındaki yerini analiz eder.

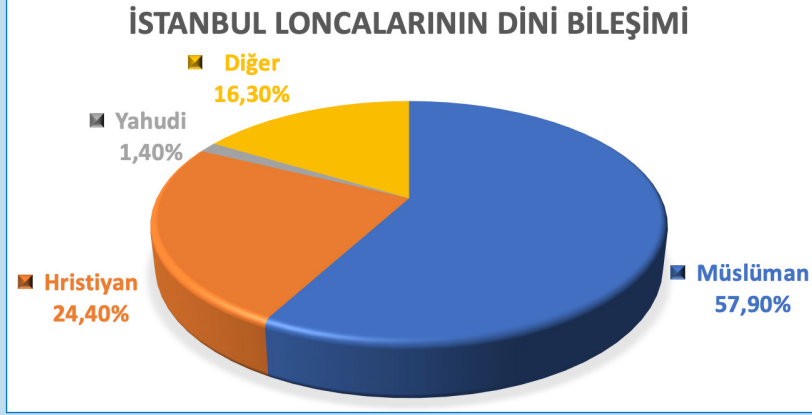
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	LONCALARIN ROLLERİ	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı ekonomik sisteminde Lonca Teşkilatı'nın ve narh uygulamasının rolünü değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Verilen grafik ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Grafik: İstanbul loncalarının dini bileşimi

Osmanlı Devleti'nde esnafların birbirleriyle yardımlaşmasını ve dayanışmasını sağlamak amacıyla kurulan esnaf birliklerine Lonca Teşkilatı denilmiştir.

Özerk ve demokratik bir yapıya sahip olan loncalar kendi iç denetimlerini kendileri yaparak devletin işini kolaylaştırmış, Narh Sistemi'ni (fiyat belirleme) uygulayarak üretilen malın fiyatını, kalitesini ve standartlara uygunluğunu denetim altına almıştır. Bu sistemde ürünlerin fiyatları duvarlara asılarak, halkın ürün fiyatları konusunda bilgi sahibi olması da sağlanmıştır.

Osmanlı Devleti, şehirlerde plansız iş yeri açmayı önlemek ve bölgeler arasında ekonomik dengeyi sağlamak amacıyla çeşitli tedbirler almıştır. Bu çerçevede şehirlerdeki ekonomik faaliyetlere belirli bir düzen getirilmiş, insanların zanaata ve ticarete atılması belli şartlara bağlanmıştır. Şehirlerde plansız iş yeri açmayı önlemek ve bölgeler arasında ekonomik dengeyi sağlamak amacıyla alınan tedbirlerden biri

de gedik hakkıdır. Gedik hakkı, ihtiyaç duyulduğunda gerekli mesleki yeterliliğe sahip olan kişilerin dükkân açma hakkıdır. Gedik hakkı sayesinde ticaret, ziraat ve sanayide dengeler korunmuş, ekonomik düzenin devamlılığı sağlanmıştır.

Osmanlı esnafı, İstanbul'daki kapanlarda geçici olarak depolanan un, bal ve zeytinyağı gibi malları tartıp kayıtlara geçirdi. Kayıtlara geçen bu mallar, üzerleri tonozlarla örtülerek oluşturulan kapalı bir çarşıda bulunan dükkanlara getirilerek satışa sunulurdu. Bedestenlerde ise başta mücevher ve değerli taşlar olmak üzere silahlar, koşu takımları ve değerli kumaşlar satılırdı. Halk, aradığı her türlü malı vakit kaybetmeden Kapalıçarşı'da bulabilirdi. Kapalıçarşı'nın ekonominin kalbinin attığı yer olması, burayı diğer ülkelerle rekabet merkezi hâline getirmiştir. Ticaret yoluyla sermaye birikimi de yapılan Kapalıçarşı, bir finans merkezi olarak da önemli bir yere sahip olmuştur.

1. Lonca Teşkilatı'nın Osmanlı ekonomisindeki rolü hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

2. Osmanlı Devleti'nin fiyatları denetim altında tutmak amacıyla uyguladığı Narh Sistemi'ni, günümüzde bu anlamdaki uygulamalarla karşılaştıracak olursanız neler söylersiniz?

3. Lonca Teşkilatı'nın geçmişte yaptığı görevlerin bir benzerini günümüzde hangi kurumlar üstlenmiştir? Nasıl?

4. Grafikten hareketle Lonca sisteminde gayrimüslimlerin olmasını Osmanlı toplumsal sistemi bakımından nasıl açıklarsınız?

7.ÜNİTE > Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Kazanım 10.7.4: Lonca Teşkilatının Osmanlı ekonomik sistemi ve toplum yapısındaki yerini analiz eder.

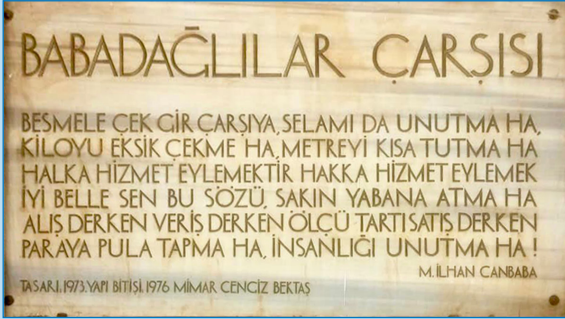
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	AKIL+AHLAK+ÇALIŞMA+DAYANIŞMA= LONCA	🕒 20 dk.
Amacı	Loncaların mesleki eğitimdeki yerini açıklayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge Verilen grafik ve açıklamalardan yola çıkarak soruları cevaplayınız.

LONCA'DA EĞİTİM

Görsel: Denizli Babadağlılar Çarşısı girişinde bulunan yazı

Yamaklar ve Çıraklar: Yamak, on yaşından küçük olup işe devamı velisi tarafından sağlanan kişilerdir. İki sene boyunca devamlı olarak ve ücret almadan yamaklık yapan kişiler tören ile çıraklığa yükselirler. Çırak, esnaf içerisinde en alt kademede bulunan kişilere verilen addır. Her ne kadar loncalarda meslek öğretilmeye çalışılsa da loncalar bunun yanında çırakların eğitimleri ile de ilgilenmekteydi. (Kur'an, okuma-yazma, ahlaki değerler)

Kalfalar: Kalfalığa yükselen kişiler ustalarının dükkânda olmadığı zamanlarda ustalarının sahip olduğu yetkilere sahiptirler. Üç sene kalfalık görevini yerine getiren ve bu süre zarfında çırak yetiştirme konusunda başarılı, diğer kalfalarla iyi geçinebilen, herhangi bir şikâyet almayarak görevini en iyi şekilde yerine getiren, müşterilerine saygılı ve sanatına bağlı kalfalar ustalığa geçiş yapabilmektedir.

Ustalar: Esnafların ulaşabilecekleri en üst basamağıdır. Peştamal kuşanma töreninde sonra gedik sahibi olup kendi iş yerlerini açarlardı.

OSMANLI DEVLETİNDE LONCA TEŞKİLATI YAPISI VE YÖNETİM DÜŞÜNCESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI, Doç. Dr. Halil Emre Akbaş, Doç. Dr. Serdar Bozkurt, Kübra Yazıcı, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi Eylül 2018 Özel Sayısı sayfa 181-182 den derlenmiştir.

GÜNÜMÜZDE MESLEK EĞİTİMİ

Mesleki eğitimin amacı, toplumun hedefleri ve iş çevrelerinin talepleri doğrultusunda bireylere belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve uygulama yeterliliklerinin kazandırılmasıdır. Günümüzde çıraklı eğitim merkezlerinde verilen eğitim, aday çırak, çırak, kalfa, usta ve usta öğretici şeklinde aşamalı olarak verilmektedir. İş yeri tarafından verilir. İşyeri sahibi, aday çıracı ve çıracı çalıştırmaya başlamadan önce bunların velisi veya vasisi veya reşit ise kendisi ile yazılı çıraklık sözleşmesi yapmak zorundadır. Teorik bilgi okulda pratik bilgi ise Aday çırak ve çıraklar, mesleğin özelliğine göre haftada sekiz saatten az olmamak üzere genel ve mesleki eğitim görürler, Çıraklığa bir deneme dönemi ile başlanır. Bu dönem mesleğin özelliğine göre bir aydan az, üç aydan fazla olamaz. Kalfa adayının mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş hayatınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığı kalfalık sınavı ile tespit edilir. Kalfalık yeterliğini kazanmış olanların mesleki yönden gelişmelerini ve bağımsız işyeri açabilmelerini temin için gerekli yeterlikleri kazandırmak gayesiyle Bakanlıkça ustalık eğitimi düzenlenir. Kalfalık yeterliğini kazanmış olup mesleklerinde en az beş yıl çalışmış olanlar ustalık sınavlarına doğrudan katılabilirler. Bu sınavları başarı ile tamamlayanlara ustalık belgesi verilir. Ustalık belgesi bulunmayanlar usta unvanı ile çalışamaz ve çalıştırılmazlar.

3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'ndan düzenlenmiştir.

1. Görseldeki bilgilerden hareketle esnafın sahip olduğu değerleri günümüz açısından nasıl açıklarsınız?

2. Loncaların Osmanlı Devleti'nin mesleki eğitime katkıları hakkında neler söyleye bilirsiniz?

3. Mesleki eğitimde teorik eğitim tek başına yeterli midir yoksa pratik eğitime de ihtiyaç var mıdır neden?

4. Loncalarda verilen eğitim ile günümüzdeki meslek eğitimini karşılaştırdığınızda neler söyleyebilirsiniz?

7.ÜNİTE > Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Kazanım 10.7.5: Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayattaki yerini ve önemini açıklar.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Sorgulama Becerisi

Etkinlik İsmi	BİR İYİLİK MARKASI= VAKIFLAR	🕒 20 dk.
Amacı	Sosyal hayatta vakıfların faaliyet alanlarının çeşitliliği, farklı vakfiye örnekleri üzerinden değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge Verilen metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.

İLİM KİTAPLARINI BAĞIŞLAYAN VAKIF

VAKFIN ADI	Ahmet Paşa Bin İshak Paşa Vakfı
KURUCUSUNUN LAKABI	Çıldır Valisi
KURULDUĞU YER	Ahıska
KURULUŞ TARİHİ	Hicri (1165) Miladi (1756)
VAKIF ŞARTI	Ahıska'da cami, okul ve kervansaray gibi yapılara ek olarak medresenin yanına hem bir lojman hem de bir kütüphane yapılması; ayrıca nerede ne kadar ilmi eser varsa satın alınıp bu kütüphaneye bağışlanması.

Çıldır Valisi Ahmet Paşa'nın huzuruna ilim ehlinde bir müderris gelir. Ahmet Paşa, bu müderrise Tuhfetü'l Ebrar (Yeni bilinenler) adlı kitabı verirken ikisinin arasında şöyle bir konuşma geçer:

Derim ki bu bilgeliğinizle bana bir tavsiyede bulunsanız.

Ne gibi?

Dünya için yapılan dünyada kalır. Ardımızdan Fatiha gönderilmesine sebep olacak bir eser...

(Paşa'nın elindeki nadide kitabı alır.) Bakın, elinize geçen birbirinden kıymetli eserleri, bizi huzuru-
nuza çağırarak bizlere hediye ediyorsunuz. Bu işi,
şanınıza yakışır bir şekilde kütüphane yaptırıp ki-
tapları oraya bağışlamak suretiyle yaparsanız hem
biz hem de siz amacımıza kavuşmuş oluruz.

Bir kütüphane ha!

Evet Vali Hazretleri. (Bu konuşmadan kısa bir süre
sonra Vali derhal bir kütüphane kurulması talimatı
verdi.)

Tarihte İlginç Vakıflar, sayfa 116, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

- ①. Ahmet Paşa Bin İshak Paşa Vakfı'nın kurulmasına vesile olan müderrisin, Ahmet Paşa'ya tavsiyelerini nasıl yorumlarsınız?

- ②. Bu örnekten yola çıkarak Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayata etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

- ③. Varlıklı birisi olsaydınız, hangi alanda hangi şartlarla vakıf kurardınız? Aşağıdaki tabloyu göz önüne alarak doldurunuz?

VAKFIN ADI:	
KURULDUĞU YER:	
HİZMET ALANI:	
KURULUŞ TARİHİ:	
VAKIF ŞARTI:	
VAKIF GELİRLERİ:	
VAKIF GİDERLERİ:	

7.ÜNİTE > Klasik Çağda Osmanlı Toplum Düzeni

Kazanım 10.7.5: Osmanlı Devleti'nde vakıfların sosyal hayattaki yerini ve önemini açıklar.

Genel Beceriler: Eleştirel düşünme

Alan Becerileri: Tarihsel analiz ve yorum becerisi

Etkinlik İsmi	İYİLİK YAPMAK HERKESİN HAKKI	🕒 20 dk.
Amacı	Vakıfların sosyal hayatta üstlendiği rolleri (imar faaliyetleri, dinî ve sosyo-ekonomik hizmetler) fark edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge Verilen metinden yola çıkarak soruları cevaplayınız.

Görsel: II. Mehmed'in Gentile Bellini tarafından yapılan yağlı boya portresi (Londra National Gallery, nr. 3099)

FATİH'İN BİR VAKFİYESİ

“Ben ki İstanbul Fatih-i abd-i âciz (aciz kul) Sultan Mehmed Han'ım! Bizatihi alnumun teriyle kazanmış olduğum akçelerumle (şahsi paramla) satun aldığım İstanbul'un Taşluk Mevkii'nde kain (bulunan) ve malumu'l hudut (sınırları belli) olan yüz otuz altı bap dükkânımı aşağıdaki şartlar muvacehesinde vakf-ı sahih eyledum. İş bu gayr-i menkulatumdun (dükkânlarımdan) gelicek nemalardan (gelirlerden) İstanbul'un her sokağına ikişer kişi tayin eyledum. Bunlar, ellerinde bir kap içerisinde kireç tozu ve kömür külü karışımı olduğu halde günün müteaddit saatlerinde sokakları gezeler. Tükürüklerin üzerine bu tozu dökeler (kirecin mikrop öldürücü etkisini unutmayalım) ki, yirmişer akçe alalar...

“Ayrıyeten, on cerrah (operatör), on tabip (doktor) ve üç de yara sarıcı (hemşire-sağlık memuru) tayin eyledum. Bunlar dahi, ayın belli günlerinde İstanbul'a çıkalar, bilaistisna (ayırım yapmadan) her kapuyu vurular ve o hanede hasta olup olmaduğun sorular, hasta var ise ve şifası mümkün ise şifayap edeler (evde tedavi etsinler); değilse kendulerunden hiçbir karşılık beklemeksizin (ücretsiz) Darülâceze'ye (yoksullar bakımevine) kaldı-

rararak orada salah buldurular (iyileştirsinler)...

“Maazallah (Allah korusun) İstanbul'da et buhranı çıkacak olursa vakf ittuğum yüz adet tufengi ehline (avcılara) vereler. Bunlar, hayvanat-ı vahşiyenin (av hayvanlarının) yumurtada ve yavruda olmadığı sırada balkanlara (dağlara, ormanlara) çıkub avlanalar ki zinhar (kesinlikle) hastalarumuz gıdasuz (proteinsiz) kalmasunlar...

“Ayrıyeten, külliyyemde bina ve inşa ittuğum imarethanede şehit ve şühedanın harımleri (şehit aileleri) ve İstanbul fukarası yemek yiyeler... Ancak, yemek yemeye veya almaya bizatihi kenduleri gelemeyecek vaziyette olanların yemekleri günün loş karanlığında kimse görmeden kapalı kaplar içerisinde evlerine götürüle...”

- ①. Fatih Sultan Mehmet'in hastalara ayırım yapmaksızın doktor göndermesini, sosyal devlet anlayışı açısından nasıl yorumlarsınız?

- ②. İhtiyacı olanlara verilen iaşelerin loş karanlığında kimse görmeden kapalı kaplar içerisinde verilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- ③. Fatih Sultan Mehmet'in vakfiyesini "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça gerçek iyiliğe ulaşamazsınız" (Âl-i İmrân 3/92) âyeti çerçevesinde nasıl değerlendirirsiniz?

Etkinlik No.: 1

Yönerge

- Metinde Divan-ı Hümayunun en üst mahkeme olarak görev yaptığından bahsedilmektedir. Bu durum Divan-ı Hümayunun yargı yetkisine sahip olduğunu kanıtlamaktadır.
- Seyfiye sınıfı, yönetim ve askerlik işlerine bakmaktaydı. Divana Hümayuna katılan seyfiye sınıfı üyeleri sadrazam, kubbealtı vezirleri, kaptan-ı derya ve yeniçeri ağasıydı. Bu üyelerin katılmaması durumunda yönetim ve askerlik işleri de görüşülemezdi. Ayrıca, Fatih döneminden itibaren Divan-ı Hümayun sadrazam başkanlığında toplandığı için seyfiye sınıfı içerisinde yer alan sadrazamın toplantıya katılmaması demek, divanın toplanamaması demektir.
- Padişah, kasr-ı adl bölümünden istediği zaman Divan-ı Hümayun toplantılarını izlemiştir. Böylece padişah toplantıya başkanlık etmeyi bırakmış olsa dahi toplantıda görüşülen konuları, konularla ilgili gelişmeleri ve Divan-ı Hümayun üyelerinin yetkilerini nasıl kullandıklarını takip edebilmiştir.
- Ehl-i kalem (kalemiye) sınıfı içerisinde yer alan defterdar tarafından devletin mali durumu hakkında bilgi verilir.

	SEYFİYE	İLMİYE	KALEMİYE
Kadı		+	
Müftü		+	
Divan Kâtipleri			+
Müderris		+	
Beyleybeyi	+		
Defter Emini			+
Kubbealtı Vezirleri	+		

Etkinlik No.: 2

Yönerge

- Görsel 1: Sadrazam
Görsel 2: Kazasker
Görsel 3: Defterdar
Görsel 4: Nişancı
Görsel 5: Şeyhülislam
Görsel 6: Reisülküttap
- Seyfiye : Sadrazam
İlmiye : Kazasker, Şeyhülislam
Kalemiye: Defterdar, Nişancı, Reisülküttap
- Padişah adına seyfiye, ilmiye ve kalemi sınıfında yer alan üyeler tarafından devlet işleri yürütülmekteydi. Padişah bu görevlilerin atamasını yaparken onların sahip oldukları özelliklerini, yeteneklerini, başarılarını, tecrübelerini göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü görevlendirdiği kişiler yetenekli ve işin ehli kişiler olurlarsa devlet işleri de başarılı bir şekilde yürütülür.
- Bu sorunun cevabı öğreticiye bırakılmıştır ve yoruma açıktır. Muhtemel cevaplar şöyle olabilir: Osmanlı Devlet idaresini oluşturan seyfiye, ilmiye ve kalemiye sınıfları birbirini tamamlamaktadırlar. Örneğin seyfiye sınıfından sadrazam başkanlığında toplanan divanda devletin bütçesi görüşülürken defterdara, yeniçeri ocağı ile ilgili konularda yeniçeri ağasına ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla işbirliği içerisinde çalışmak zorundadırlar. Aksi durumda devlet işleri de aksar.

Etkinlik No.: 3

Yönerge

Görsel 1: Hat Sanatı	Görsel 2: Çiçincilik	Görsel 3: Oymacılık
Görsel 4: Tezhip	Görsel 5: Kakmacılık	Görsel 6: Dokumacılık
Görsel 7: Ebru	Görsel 8: Ciltçilik	Görsel 9: Minyatür
- Osmanlı Devleti'nde ortaya konan sanat eserlerinde Türk ve İslam kültürünün tesiri yoğun olarak görülebilmektedir. Osmanlı sanatı Selçuklu, İran, Arap, İran gibi farklı kültürlerden etkilenmiş olsa da özgün bir sanat anlayışı ve kendine has bir üslup oluşturmayı başarmıştır. Dönemin önemli gelişmelerini resmetmek için minyatür sanatından yararlanılmıştır. Yazı ve süsleme ile ilgili sanat dallarında Arap alfabesi kullanılmıştır. Dokumacılık, çinçilik, kakmacılık, ciltçilik, ebru ve oymacılık gibi sanat dallarında da Türk ve İslam kültürünü yansıtan motiflerden yararlanılmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki sanat faaliyetleri incelendiğinde estetik ve ince işçilik bakımından çok ileri bir seviyeye ulaşıldığı görülmektedir.
- Sanat eserleri, bir toplumun geçmişine ışık tutan en önemli sosyal hayat göstergeleridir. Sosyal, iktisadi, kültürel ve siyasi hayata dair birçok bilgi içerir. Bir toplumun sanat eserlerine bakarak o toplumun yaşantısı, sınıf yapısı, ekonomik düzeni, kültürel özellikleri, yönetim tarzı, dini inanışları, giyim kuşamı vs. konularda bilgi sahibi olunabilir. Toplumun kültürel mirası ve zaman içerisinde geçirmiş olduğu değişimler de sanat eserlerinden öğrenilebilir.
- Minyatür, nakkaşlar tarafından çok ince işlenmiş, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük boyutlu resimlerdir. Minyatür sanatçısı, çizdiği minyatür aracılığıyla estetik değere sahip konuları ve kendi dönemini resmetmeye çalışmaktadır. Bu, çok büyük yetenek gerektiren bir iştir. Aynı zamanda çizilen minyatürlerin başarılı bir şekilde boyanması da en önemli noktalarındandır. Fotoğraf sanatçısı da fotoğraf makinası ile güzel bulduğu konuları ve bulunduğu dönemin gelişmelerini resmetmeye çalışır. Bu durum minyatür sanatına göre daha pratiktir. Ancak iyi bir kompozisyon oluşturabilmek ve başarılı çekimler yapabilmek açısından fotoğraf sanatçısının da yeteneği önem taşır.
- Dokumacılık, çinçilik günümüzde devam eden sanat dalları içerisinde yer almaktadır. Ciltçilik, hat, ebru, tezhip, kakmacılık gibi kaybolmaya yüz tutmuş sanat dalları özellikle halk eğitim merkezleri tarafından verilen kurslarla devam ettirilmeye çalışılmaktadır.
- Ben dokumacılık sanatını seçerdim. Renk renk ipliklerle desenler, motifler oluşturmak hoşuma giderdi. Kendi zevkime göre dokuduğum ve odama serip günlük hayatta kullanabileceğim bir halım olmasını isterdim. Cevap yoruma açıktır.

Etkinlik No.: 4

Yönerge

- Siyasi ve askeri alanda elde edilen başarının mimari eserlere de yansıtıldığı görülmektedir. Mimari eserler sayesinde bu şehirlerin Osmanlı kimliği kazandığı söylenebilir. Osmanlı Devleti, fethettiği bu şehirlerde yaptığı imar faaliyetleriyle Türk İslam medeniyetinin izlerini bırakmıştır.
- Bursa, Edirne ve İstanbul şehirleri Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış önemli merkezlerdir. Bu yüzden Osmanlı mimarisinin en güzel örnekleri bu şehirlerde görülmektedir.
- Şehirlerde yapılan imar faaliyetlerine bakıldığında siyasi, askeri, ekonomik, dinî ve kültürel alandaki ihtiyaçlar doğrultusunda mimari eserler yapıldığı söylenebilir. Cami, medrese, arasta, çarşı, külliye, kervansaray, hamam gibi mimari eserler yapılarak halkın ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır.

4. Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya, Makedonya, Bosna-Hersek, Cezayir, Tunus, Libya, Kıbrıs, Mısır, Yemen, Etiyopya, Macaristan, Irak, İsrail, Ürdün, Lübnan, Moldavya, Filistin, Ukrayna, Romanya, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye ve Türkiye'de Osmanlı Devleti'nden kalma mimari eserleri görmek mümkündür.
5. Süleymaniye Cami ve Külliyesi medrese, hamam, imaret, tahane, sıbyan mektebi, çeşme, cami, türbe gibi birçok yapıyı bünyesinde barındırmaktadır. İbadet, eğitim, temizlik, sağlık ve ekonomi alanındaki ihtiyaçlar bir arada karşılanmaktadır. Bu mekânın mimari planı incelendiğinde çok yönlü ve işlevsel bir yapı olduğu, toplumun her kesiminden ve her yaşta insanlara hitap ettiği anlaşılmaktadır.

Etkinlik No.: 5

Yönerge

1.	Nedenler	Gerçekler
	Siyasi	Bizans imparatorları her fırsatta problem çıkarıyor, Osmanlılar aleyhine Avrupalıları ve Anadolu beyliklerini kışkırtıyor, Haçlı Seferlerini teşvik ediyor, taht mücadelesine kalkışan şehzadeleri koz olarak kullanıyorlardı.
	Ekonomik	İstanbul, konumundan dolayı önemli bir ticaret merkeziydi. Şehir, Osmanlılara iki deniz yoluyla da dünyaya açılma imkânı sağlıyordu. İstanbul fetih edilince Osmanlı Devleti bölgedeki hâkimiyetini tahkim edecek ve ekonomik bakımdan geleceğini güven altına alacaktı.
	Stratejik	İstanbul'un iki kıtayı ayıran/birleştiren bir konumda olması nedeniyle ve II. Mehmet'in otoritesinin tesisi, cihanşümül siyaseti ve devletini geleceğe taşıması açısından fetih stratejik bir önem taşıyordu.)
	Askerî	Bizans, Osmanlı topraklarının ortasındaydı. İki yakadaki Osmanlı güçlerinin irtibatını daima engelliyordu. Fetihle Anadolu ve Rumeli birleşecek, Balkanlar'daki Osmanlı hâkimiyeti kuvvetlenecekti.
	Dini	İstanbul'un Hristiyan dünyanın iki merkezinden biri olması ve Peygamberimizin hadisinden İslam âlemindeki tesiri nedeniyle şehrin fethi önem taşıyordu.

2. İstanbul'un fethi, Avrupa için bir hüznün ve acı bir ağıttır... Avrupalılar, İstanbul'un Türklerin eline geçmesini Romalıların Kudüs'ü yakıp yıkması, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesi ve dünyanın sonu gibi insanlık tarihindeki büyük felaketlerden birisi olarak algıladı. Türklerin Avrupa için sürekli bir tehdit hâline geldiğini, Karadeniz'in kendilerine kapandığını ve Macaristan ile Almanya'nın da tehlike altına girdiğini düşündüler.
3. "Çağlar arası" geçiş belirleyecek kadar önemli bir olay olarak gösterilmiştir. Diğer bir deyişle "Çağ kapatıp çağ açan" bir olay olarak değerlendirilmiştir. Buna göre Orta Çağ sona ermiş, Yeni Çağ başlamıştır.
4. Toplar, Rum Ateşi denilen Grejuva, kılıçlar, mızraklar, mancınıklar, kızgın yağ kazanları vs. silahlar kullanılmıştır.

Etkinlik No.: 6

Yönerge

1.	Siyasi nedenler	1. Bizans Devleti'nin Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozuyor olması. 2. Bizans Devleti'nin Hristiyan Batı âlemini Osmanlılara karşı Haçlı Seferleri düzenlemeleri konusunda tahriklerde bulunması. 3. Bizans Devleti'nin saltanat iddiasında bulunan Osmanlı şehzadelerini koruyup destekleyerek Osmanlı Devleti'ni bir iç savaş tehdidiyle devamlı karşı karşıya bırakması
	Dini nedenler	1. Hz. Muhammed'in İstanbul'un fethiyle ilgili söylediği hadis. 2. Osmanlı Devleti'nin Ortodoks kilisesi ile Roma kilisesinin birleşmesine engel olarak Avrupa'nın dini birliğini önlemek istemesi.
	Jeopolitik nedenler	1. Bizans Devleti'nin iki kıta üzerinde toprakları olan Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğüne engel oluşturmaması. 2. Bizans Devleti'nin Türk ordusunun Rumeli'ye geçişlerinde zorluklar çıkarması ve Osmanlıların güvenliğini tehdit etmesi. 3. İstanbul'un Asya'yı Avrupa'ya, Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan stratejik öneme sahip bir konumda bulunması
	Ekonomik nedenler	1. İstanbul'un kara ve deniz ticaret yolları üzerinde bulunması.

2. İkinci görselde Bizanslıların Haliç'in girişini zincirle kapatmaları sebebiyle Osmanlı donanmasının buraya girememesi ve surların daha zayıf olduğu bu bölgenin denizden kuşatılamaması nedeniyle gemilerin karadan yürütülerek Haliç'e indirilmesi resmedilmiştir.
3. Osmanlı Devleti'nin kara gücü olarak İshak Paşa kuvvetleri, Karaca Paşa kuvvetleri, Zağanos Paşa kuvvetleri, Merkez Topçu kuvvetleri, Kapıkulu süvarileri ve İhtiyat kuvvetleri ile Osmanlı donanması görülmektedir.
4. İstanbul Boğazı ve Karadeniz ticaret yolu, Osmanlı Devleti'nin denetimine geçti. Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli toprakları arasındaki engel ortadan kaldırılarak toprak bütünlüğü sağlandı.

Etkinlik No.: 7

Yönerge

1. Portekizlilere karşı düzenlenmiştir. Umman Denizi, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda mücadele edilmiştir.
2. Gücerat ve Açe sultanlıklarının Müslüman olmalarının bu seferlerin düzenlenmesinde etkisi bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra seferinin asıl gayesi mukaddes bölgeleri, hac yollarını ve baharat ticaretini korumak ve bölgedeki Portekiz varlığına son vermektir.
2. Osmanlı Devleti'nin Türk ve İslam dünyasında lider bir devlet olarak görüldüğünü ve dünya siyasetinin belirlenmesinde etkin olduğunu göstermektedir.
3. Bu seferlerden istenilen neticeler elde edilememiştir. Bunun sebepleri olarak Gücerat'ta iç karışıklıklar yaşanması nedeniyle oradan yeterli destek alınamaması, adı geçen yerlerin coğrafi olarak çok uzak olması ve Osmanlı Devleti ile kara bağlantılarının bulunmaması gösterilebilir. Bunun yanı sıra Osmanlı donanmasının Portekiz donanması gibi açık denizlere dayanıklı olmaması da başarısızlığın sebepleri arasında gösterilebilir.

Etkinlik No.: 8

Yönerge

1. Suriye, Mısır, Kudüs (Filistin), Etiyopya, Hicaz (Mekke ve Medine), Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Musul ve Kerkük.
2. Yavuz Sultan Selim zamanında gerçekleştirilen seferler ve fetihler sadece doğuya münhasır olmuştur.
3. Kudüs, Mekke ve Medine haritada gösterilir. Bu kutsal yerlerin Osmanlı Devleti hâkimiyetine girmesi, Yavuz Sultan Selim zamanında gerçekleşmiştir.
3. Safeviler ve Memluk Devleti.
4. Safeviler ile mücadeleye girişmişlerdir.
5. Hicaz bölgesidir. İslamiyet'in ortaya çıktığı, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in doğduğu ve Kabe'nin bulunduğu şehir olan Mekke ile Peygamberimiz Hz. Muhammed'in mezarının bulunduğu Medine şehirleri Hicaz bölgesindedir. Cevap yoruma açıktır.

Etkinlik No.: 9

Yönerge

1. İslam inancı, eski Türk gelenek ve görenekleri, fethedilen Hristiyan ülkelerdeki bazı uygulamalar Osmanlı devlet teşkilatlanmasına etki etmiştir. Anadolu'daki Selçuklu merkezleri ile İran ve Mısır'dan gelecek Osmanlı devleti içinde görev alan yöneticiler kanalıyla ilk teşkilatlanmalar ortaya çıkmıştır.
2. Osmanlı Devleti'nin topraklarının büyük bir bölümünün Hristiyan memleketleri üzerinde gelişmiş olması ve fethettiği Hristiyan memleketlerdeki bazı eski uygulamaları yürürlükten kaldırmayıp fetihten sonra da sürdürmesi, Osmanlı Devleti'nin diğer İslam devletlerindeki yönetim biçiminden oldukça farklı nitelikler göstermesine neden olmuştur.
3. İki temel sistem görülmektedir. Bunlar tımar sistemi ve kul sistemidir. Kul sistemi, merkezi yönetimin örgütlenmesinde etkili olmuştur. Taşranın örgütlenmesinde ise tımar sistemi uygulanmıştır. Böylelikle padişahın otoritesi, merkezdeki saraydan imparatorluğun sınır bölgelerine kadar başarılı bir şekilde götürülmüştür. Bu iki sistem, imparatorluğun askeri düzeninin yanı sıra bütün idari, mali, zirai, sosyal ve ekonomik yapısını belirlemiştir.
4. Verilen metinlerde tespit edilebilen Osmanlı Devleti'nin merkez teşkilatındaki kişi ve kurumlar şunlardır: Padişah, vezir-i azam, saray, Divan-ı Hümayun ve ordu.

Etkinlik No.: 10

Yönerge

1. Osmanlı siyasi ve idari teşkilatı özgün bir sistem olarak ortaya çıkmamıştır. İlk başlarda daha önceki Türk İslam devletlerinde ortaya konulan uygulamaların devamı olmakla birlikte ihtiyaca göre tarihi süreçte kendine özgü bir model oluşturmıştır.
2. İstanbul'un fethi ve Doğu Roma imaresinin sona ermesiyle Osmanlı Devleti yeni bir siyasi dönüşüm yaşamıştır. Önceki devirlerde örf ile gelişmiş olan siyasi, idari, askeri vs. birtakım uygulamalar sistemleştirilerek teşkilat ve teşrifat kanunnamesi meydana getirilmiştir. Fatih Kanunnamesi'nde yer alan hükümler ve uygulamalarla mutlak hükümdar tipi güçlenmiştir.
3. Önceki Türk İslam devletlerinde onlarca divan bulunmasına karşılık Osmanlıların bunu teke indirmesi yeni ve farklı bir uygulamadır.
4. Osmanlı merkez teşkilatının temelini oluşturan kurumlar Saray ve Divan-ı Hümayundur.
5. Osmanlı taşrası Anadolu, Rumeli, Arabistan ve Kuzey Afrika'yı kapsamaktadır ve buralar aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin ulaştığı sınırları da göstermektedir.

6. Tımarlı eyaletler olarak Anadolu ve Rumeli'de, Salyaneli sisteme tabi eyaletler olarak Arabistan ve Kuzey Afrika'da, Özel Statüye tabi eyaletler olarak da Kırım'da hanlık, Haremeyn'de şeriflik, Eflak Boğdan'da voyvodalık gibi Osmanlı taşra teşkilatlanmasında çeşitli idari birimler bulunduğu görülmektedir.

Etkinlik No.: 11

Yönerge

1. İpek Yolu ve Baharat Yolu'nun güzergâhları incelendiğinde Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarından geçtiği anlaşılmaktadır.
2. Haritalar incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin kara ve denizlerde uyguladıkları fetih politikalarında tarihi İpek Yolu ile Baharat Yolu başta olmak üzere ticaret yolları üzerindeki bölgelerde kontrolün sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir.
3. Fatih Sultan Mehmet döneminde İpek Yolu güzergâhında yer alan bölgelerin kontrolünün sağlanmaya çalışıldığı söylenebilir. Bu doğrultuda İstanbul, Kırım, Trabzon Rum İmparatorluğu ve Ege'de (Adalar Denizi) fetihler gerçekleştirilmiştir.
4. Yavuz Sultan Selim döneminde hem İpek Yolu hem de Baharat Yolu güzergâhında bulunan bölgeler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Doğu Akdeniz'deki önemli limanlarla birlikte Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz fetihleri gerçekleştirilmiştir.

5. Ekonomik/ Ticari önemi	Devletin ve halkın ihtiyaçlarının karşılanması ve zenginleşmesini sağlar.
Siyasi önemi	Başka devletlerle iyi ilişkilerin kurulmasını sağlar ya da bazı devletlere ambargolar getirilmesine olanak tanır.
Askeri önemi	Ticari yollara sahip ülkeler ekonomik yönden zenginleşeceği için askeri alanlarda da daha güçlü olmalarını sağlar.
Kültürel önemi	Farklı coğrafyalardan ve kültürlerden insanlar arasında etkileşim sağlar.

Etkinlik No.: 12

Yönerge

1. 1) Mohaç Meydan Savaşı
2) İstanbul Antlaşması
3) Amasya Antlaşması
4) Hint Deniz Seferleri ve Vadiü's- Seyl Savaşı
5) Preveze Deniz Savaşı
6) Kıbrıs Adası, İnebahtı Deniz Savaşı
2. Macaristan, Avusturya, Roma-Germen İmparatorluğu, Safeviler, Portekiz, İspanya, Venedikliler ve Haçlı Donanması ile mücadele edilmiştir.

3. 1.	Macar Krallığı	Balkanlar ve Orta Avrupa hâkimiyeti için.
2.	Avusturya ve Roma-Germen İmparatorluğu	Macaristan ve Orta Avrupa hâkimiyeti için mücadele ettiler.
3.	Safevi Devleti	Dini, siyasi ve toprak alanlarında mücadele ettiler.
4.	Portekiz	Akdeniz'de ve Hint Okyanusu'nda deniz ticaretinde üstünlük sağlamak için mücadele ettiler.
5.	İspanya	Orta Akdeniz'de deniz ticaretinde ve askeri alanda üstünlük sağlamak için mücadele ettiler.
6.	Venedik	Doğu Akdeniz'de deniz ticaretini güvence alabilmek için mücadele ettiler.
7.	Avrupa Haçlı Donanması	Akdeniz egemenliğini kontrol altında tutmak için mücadele ettiler.

4. Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da mücadele etmişlerdir.
5. Preveze Deniz Savaşı ve İnebahtı Deniz Savaşı.

Etkinlik No.: 13**Yönerge**

1. Birun bölümünde divan toplantıları yapıldığı için yönetim görevi; Enderun bölümünde ise Enderun Mektebi bulunduğu için eğitim görevi yerine getirilmekteydi. Harem bölümünde ise şehzade ve haremdeki görevlilerin eğitimi sağlanmaktaydı.
2. Enderun Mektebi'nin açılma sebebi devletin ihtiyaç duyduğu nitelikli ve güvenilir devlet adamlarını yetiştirmekti. Bu durum devletin daha iyi yönetilmesini sağlamıştır. Günümüzde buna benzer uygulamaya ülkemizde rastlanmamaktadır.
3. Topkapı Sarayı'nda divanın toplandığı kubbe altı denilen yer Birun bölümünde olduğu için, devlet idaresi ile ilgili kararlar burada alınmıştır.
4. Topkapı Sarayı'nın şehir kültürünün gelişmesine sağladığı yararların kanıtları şunlardır:
 - 1) Haremdeki kadınların İmparatorluğun farkı bölgelerindeki yönetici sınıflarıyla evlenmeleri.
 - 2) Şehzadelerin belli bir eğitimin geçtikten sonra on ilâ on beş yaşları arasında lalalarıyla birlikte sancağa çıkmaları.

Etkinlik No.: 14**Yönerge**

1. Osmanlılar, devletlerin taht kavgaları sonucunda birçok parçaya bölünmesinin önüne geçmiş, kendi içinde birliği sağlayıp merkezi otoriteyi güçlendirmiş, bunun sonucunda da Avrupa'ya karşı üstünlük sağlamıştır.
2. Böyle bir durum, tarihi olayların iyice analiz edilip yeterince anlaşılmasına ve yaşananların yanlış yorumlanmasına sebep olur.
3. Tarihçi İlber Ortaylı olaylara bilimsel açıdan bakmış, tarihi olaylar değerlendirilirken olayın yaşandığı dönemin şartlarına göre değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Etkinlik No.: 15**Yönerge****BEYAZ ŞAPKA**

Verset sisteminde yapılan düzenlemelerle önce I. Murat Dönemi'nde "Devletin toprakları padişah ve oğullarıdır." ilkesi, sonra da Fatih Devri'nde "Devletin toprakları padişahındır." anlayışı getirilmiştir. Ayrıca padişahlara devletin bekası için kendi kardeşlerini öldürme izni verilmiştir. Merkezi otoritenin güçlendirilmesine yönelik bir diğer düzenlemeler arasında Divân-ı Hümayun'un başkanlığını veziri âzama devretmesi, haremden evlenme usulünün uygulanması ile müsadere usulünün (kişilerin mallarına el konulması) getirilmesi de söylenebilir.

SİYAH ŞAPKA

Padişahın kardeşlerini öldürme iznine sahip olması şehzadelerin ölüm korkusu nedeniyle psikolojilerinin bozulmasına neden olabilir.

KIRMIZI ŞAPKA

İnsanın padişah da olsa kardeşlerini öldürtmesi korkunç bir olaydır. Müsadere usulu ile ömür boyu çalışıp elde edilen servete el konulması üzücü bir uygulamadır.

YEŞİL ŞAPKA

Padişahlar devletin bekası için kardeş katline müsaade etmektense, yaş sırasına göre tahta geçebilirlerdi. Haremden evlenmeyi tercih edeceklerine halktan birisiyle evlenip saray ve halk ilişkilerini daha da geliştirebilirlerdi.

MAVİ ŞAPKA

Merkezi otoriteyi güçlendirmek için yapılan düzenlemelerin olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Alınan önlemlere baktığımızda kendi zamanı için oldukça mantıklı uygulamalar olduğunu söyleyebiliriz.

Etkinlik No.: 16**Yönerge**

1. Padişahı diğer insanlardan ayıran özelliği, O'nun Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olmasıdır. Bu özelliği ile eski Türklerdeki kut anlayışına benzerlik gösterir. İslamiyet öncesi Türk devletlerinde devleti yönetme yetkisinin hükümdara Tanrı tarafından verildiğine inanılır, bu inanca da kut anlayışı denilirdi. Kut anlayışına göre kağan, Tanrı'nın yeryüzündeki vekili olarak görülürdü. Kağanların yeryüzünde adaleti sağlamakla görevli olduklarına inanılır, siyasi iktidar hakkının hükümdar ve ailesine ait olduğu kabul edilirdi.
2. Kanun ve kuralları bilmeli, İslam dinini öğrenmeli, iyi silah kullanmalı, adil bir yönetici olmalı.
3. **KAYNAK A**
Akıllı, sabırlı, ıleri görüşlü, tedbirli.
KESİŞİM
Adaletli
KAYNAK B
Kerim, cömert, koruyucu.

Etkinlik No.: 17**Yönerge**

1. Büyük toprak sahiplerinin oluşmasını engellemek, devletin toprak ve halk üzerindeki kontrolünü sürdürmek.
2. a) Zirai üretimin sürdürülmesini sağlamak,
b) Toprakların bölünmesini engellemek
c) Tarlaların bağ bahçe haline gelmesini engellemek
d) Reaya hakkının korunarak üretimin devamlılığının sağlanması
3. Çift hane sistemi ile üretimde devlet denetimi sağlanarak süreklilik hedeflenmiştir.

Etkinlik No.: 18**Yönerge**

1. Çift hane sistemin devamlılığı devlet açısından daha önemlidir. Devlet bu sistemle hem toprakları üzerinde feodal oluşumları engeller hem de halkı üzerinde kontrolünü sağlar.
2. **Yönetim açısından:** Toprak ve halk üzerinde denetim yapılarak üretimde süreklilik sağlanmıştır.
Köylüler açısından: Sorumluluklarını yerine getirdikleri sürece, sürekli bir geçim kaynağına sahip olmuşlardır.
Zayıf yönleri: Eğer köylüler topraktan aldıkları gelir ile geçimemezlerse toprakları topluca terk edebilirler. Bu durum toprakların boş kalmasına ve devletin gelir kaybına neden olabilir.
Güçlü yönleri: Toprakların işlenmesi, üretimde süreklilik sağlanması ve devlete gelir getirmesi.
3. Topraklar boş kalır.
Devlet gelir kaybına uğrar.
Topraklar varlıklı ve nüfuzlu kişilerin eline geçer.
Köyden kente göçler artar.

Etkinlik No.: 19**Yönerge**

1. Lonca Teşkilatı üretim merkezleri olup ticari hayatı düzenleyen ve ekonominin devamlılığını sağlayan bir rol üstlenmiştir. Aynı zamanda fiyatları denetim altında tutarak sosyal ve ekonomik tedbirle almışlardır. Lonca Teşkilatı şehrin nüfusuna göre üretim miktarının ayarlanması ve ürünlerin fiyatlarının belirlenmesinde etkili olmuşlardır.

2. Osmanlı Devleti'nde Loncalar, narh sistemini (fiyat belirleme) uygulayarak üretilen malın fiyatını, kalitesini ve standartlara uygunluğunu denetim altına almışlardır. Fakat günümüzde aynı kalitede aynı ürün farklı fiyatlara satılabilmektedir. Bu durum tüketicilerin mağdur olmasına neden olabilir.
3. Lonca Teşkilatı'nın geçmişte yaptığı görevlerin bir benzerini, günümüzde Esnaf Odası, Pazarcılar Odası ve Şoförler Odası gibi kurumlar üstlenmiştir.
4. Lonca Teşkilatında gayrimüslimlerin olması Osmanlı Devleti'nin çok uluslu yapıya dönüşmesiyle açıklanabilir. Fethedilen topraklarda gayrimüslim esnaf ve zanaatkarların olması Lonca sisteminde çok uluslu yapıyı beraberinde getirmiştir.

Etkinlik No.: 20**Yönerge**

1. Görselde esnafın dürüst, güler yüzlü, paradan çok insanlığa değer verdiği görülmektedir. Günümüzde de bu değerlerimiz devam etmektedir.
2. Loncalar toplumun ihtiyacı olan üretim ve iş gücü ihtiyacını sağlamışlardır. Nitelikli ve deneyimli elemanlar yetiştirmişlerdir.
3. Meslek eğitiminde teorik eğitim tek başına yeterli değildir. Pratik eğitim de verilmelidir. Çünkü pratik eğitim olmazsa kişi yeteneklerini geliştiremez. Uygulamasız eğitimin verimi düşüktür ve beceri kazandırmaz. Meslek eğitiminde öğrenilenlerin pratik sahada uygulanması gereklidir. Aksi takdirde kişi adım taşıdığı mesleğinin cahili olur.
4. İŞE BAŞLAMA: İşe başlama yaşı için erken yaşlar tercih edilmiştir.
EĞİTİM AŞAMALARI: Her iki sistemde de teorik ve pratik eğitim vardır. Eğitimde çırak-kalfa-usta şeklinde aşama bir geçiş vardır. Her iki sistemde de kişinin mesleki gelişimi göz önüne alınmaktadır.
VELİ İZİNİ: Her iki sistemde de işe başlamak için veli izni aranmaktadır.
İŞ YERİ AÇMA: Lonca sisteminde gedik hakkı ile günümüzde de ustalık belgesi ile iş yeri çalıştırma hakkına sahip olunmaktadır.

Etkinlik No.: 21**Yönerge**

1. Vakfın kurulmasına vesile olan müderrisin, insanlığa karşı şahsi ve vicdani sorumluluk hissi taşıdığı, iyilik, yardımlaşma ve dayanışma duygusu gibi değerlere sahip olduğu söylenebilir.
2. Vakıf müesseseleri toplumsal hayatta birlik, beraberlik, dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendirmiştir.
3. Öğrenci kendi hayal gücüyle vakfını kuracaktır.

Etkinlik No.: 22**Yönerge**

1. Sosyal devlet, minimum düzey ötesinde vatandaşlarının refahı için birincil sorumluluk kabul eden, yurttaşlarının tümüyle ilgilenen, onların yaşam düzeyi, sosyal güvenliği vb. konularında gereken önlemi alan devlettir. Fatih Sultan Mehmet'in yaptığı çalışmalar sosyal devlet anlayışı ile örtüşmektedir.
2. Muhtaç insanı incitmemeye yönelik bir yaklaşımdır. İyilik yapmanın hassasiyeti ortaya konmuştur.

3. Kur'an-ı Kerim; Allah yolunda harcama yapmayı, fakir, muhtaç ve kimsesizlere infak ve tasaddukta bulunmayı, iyilik yapmada ve takvâda yardımlaşmayı, hayır ve yararlı işlere yönelmeyi öğütleyen birçok âyetin olması, Müslüman toplumlarında vakıf anlayış ve uygulamasının temelini oluşturmuştur. Fatih Sultan Mehmet de hayır ve yararlı işler yapmak, Allah rızasını kazanmak için vakıf kurmuştur.

